

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI

AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ

YÜKSEK LİSANS MERKEZİ

Elyazması hukukunda

Günel Zeynalova Füzuli kızının

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ (1991-2016)

Konusunda

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İhtisasmın şifresi ve adı: 060213_Uluslararası İlişkiler

İhtisaslaşma: “Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi”

**Tez Danışmanı: Yüksek Lisans Programının
Rehberi:**

Dr. Memmedli Elşen

Doç.Dr. Ferruh Tuzcuoğlu

Kafedra müdürü: Doç.Dr. Ahmedov Fariz Saleh oğlu

BAKÜ – 2017

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ (1991-2016)

Konusunda

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

ZEYNALOVA Günel

Tez danışmanı

Dr. Elşen MEMMEDLİ

BAKÜ - 2017

ÖZET

Tez işinin temel konusu olan ABD-Rusya ilişkileri sadece akademik çevrelerde değil, medya ve kamuoyunda da her zaman ilgi uyandıran bir konu olmuştur. Bunun başlıca nedeni bu iki ülke arasındaki ilişkilerin uluslararası sistem açısından önem taşıması ve sistemin diğer oyuncularını önemli ölçüde etkilemesidir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra 1990'lı yıllarda iki ülke arasındaki ilişkilerin yeni silah azaltma anlaşmaları, karşılıklı görüşler, ABD'nin Rusya'ya mali desteği ve Rusya'nın DTÖ'ya katılımı gibi müzakereler dahil olmak üzere normalleşmeye doğru gittiği gözlemlense de, 1998'den itibaren ilişkilerde sorunlar ortaya çıkmaya başlamış ve 2008 yılında yaşanan Rus-Gürcü Çatışması devletlerin bir-birinden tamamen uzaklaşmasına neden olmuştur. 2009'da başlatılan "Reset" politikası taraflar arasındaki gergin ilişkileri normalleştirmeye yönelik bir takım adımların atılması ile nitelendirilse de, Putin'in üçüncü başkanlık döneminin başlamasıyla ilişkilerdeki gerilim tekrar yükselmiş ve en son Ukrayna Krizi ve Suriye İç Savaşı sonucunda Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonraki dönemde en düşük noktaya gelmiştir.

Bu çalışmada ilk olarak 1990'lı yıllarda iki ülke arasındaki ilişkiler üç farklı döneme ayrılarak analiz edilmiştir. Daha sonra G. W. Bush ve B. Obama'nın başkanlık dönemlerinde ABD ve Rusya ilişkilerinde ortaya çıkan değişim ve süreklilikler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Rusya, Dış Politika, siyasi ilişkiler, Soğuk Savaş, SSCB, NATO, Rus-Gürcü Çatışması, Ukrayna Krizi, Suriye İç Savaşı, stratejik işbirliği, nükleer ve kimyasal silahların yayılmaması.

ABSTRACT

The US-Russia relations, which is the main subject of the thesis, has always been a topic of interest not only in the academic circles, but also in the media and public opinion. The main reason is that relations of these two countries are important for the international system and they affect the other players of the system at a significant scale.

After the end of the Cold War, in the 1990s, relations between the two countries seemed to normalize, including negotiations on new arms reduction agreements, mutual presidential meetings, US financial support to Russia and Russia's accession to the WTO. Problems began to arise from 1998 onwards, and then Russian-Georgian conflict in 2008 caused the states to completely move away from one another. Although the "Reset" policy initiated in 2009 is described as a step taken to normalize tense relations between the parties, the tensions have risen again with the start of Putin's third presidential term, and the last Ukraine Crisis and the Syrian Civil War brought relations to the lowest point after the end of the Cold War.

In this thesis, first of all, relations between the two countries in the 1990s were analyzed by separating the term into three different periods. Later, the changes and continuities during the presidency of G.W. Bush and B. Obama were examined.

Key words: US, Russia, foreign policy, political relations, Cold War, USSR, NATO, Russian-Georgian Conflict, Ukraine Crisis, Syrian Civil War, strategic cooperation, reduction of nuclear and chemical weapons.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
KISALTMALAR	v

GİRİŞ	Ошибка! Закладка не определена.
-------------	--

Birinci Bölüm

1991-2001 Yılları Arasındaki Dönemde ABD-Rusya İlişkileri

1.1. Yeni İşbirliği İlişkilerinin Geliştirilmesi	5
1.2. Rusya'nın ABD ile ilgili Çelişkili Politika İzlemesi.....	12
1.3. Stratejik Ortaklık Düşüncesinin İflas Etmesi.....	20

İkinci Bölüm

G. W. Bush Döneminde ABD-Rusya İlişkileri

2.1. 21. Yüzyılın İlk Yıllarında ABD-Rusya İlişkileri	28
2.2. Rus-Gürcü Çatışması ve ABD.....	32
2.3. ABD'nin Polonya'da Füze Yerleştirme Planı	37

Üçüncü Bölüm

B.Obama Döneminde ABD-Rusya İlişkileri

3.1. Reset Politikası.....	47
3.2. Gerilimin Artması	54
3.3. Ukrayna Krizi	59
3.4. Suriye İç Savaşı	68

SONUÇ	79
KAYNAKLAR	81

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ABM:	Anti Balistik Füze Anlaşması
BM:	Birleşmiş Milletler
BMGK:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DTÖ:	Dünya Ticaret Örgütü
G7:	Yediler Grubu
G8:	Sekizler Grubu
G20:	Yirmiler Grubu
GLONASS:	Küresel Seyrüsefer Uydu Sistemi
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
START-1:	Stratejik Silah Azaltma Antlaşması
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
USAID:	Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı

Giriş

ABD- Rusya ilişkileri tarihi yaklaşık 200 yılı aşkın süredir devam etmekte olan çok yönlü ilişkiler sırasındadır. Bu zaman zarfında iki ülke yoğun işbirliği ve dostluk dönemleri ile gergin ilişkiler veya hatta çatışma aşamaları ile karşı karşıya kaldılar. Yakın geçmişe değinecek olursak, ABD-Rusya ikili ilişkileri çerçevesinin ötesine geçen ve dünyanın her bölgesini etkileyen Soğuk Savaş dönemini hatırlatmak gerekir. Soğuk Savaş döneminde her iki ülke arzuladıkları bir dünya düzeninin kurulması için küresel egemenlik uğrunda rekabet ediyorlardı. Bu rekabet yalnızca silah yarışması olarak bilinen fenomenlere neden olmakla kalmadı, aynı zamanda bir nükleer savaş tehdidi oluşturdu.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve bununla birlikte Soğuk Savaşın sona ermesi ABD-Rusya ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı için umut sağladı. Siyasi ve ekonomik dönüşüm geçiren Rusya, Batı tarafından potansiyel bir müttefik olarak tanıdı. Bazı analistler ve karar vericiler "tarihin sonuna" tanık oldukları için şanslı olduklarına inandılar.

Gerçekten de, 1990'larda ABD-Rusya ilişkilerinde belirgin bir ilerleme kaydedili, ancak on yılın sonu, iki ülke arasında giderek artan bir gerginliğe işaret etti ve böylece her iki tarafa da yarar sağlayacak gerçek ortaklık ilişkileri kurma başarısızlığına işaret etti. Dolayısıyla Soğuk Savaşın sona ermesinden bu yana ABD-Rusya ilişkileri sorunsuz ilerlemedi ve karşılıklı diyalog ve derin işbirliğinden karşılıklı suçlamalar ve yaptırımlara kadar düştü.

"Reset" politikası, Washington'un Rusya'ya yaptığı tavizlerle desteklenebilecek iki ülke arasındaki ortaklık ilişkilerini güçlendirmeyi amaçladı ve açıkça ABD'nin Rusya'nın çıkarlarına saygı duyma isteğini gösterdi. Bununla birlikte, zamanla ABD-Rusya ilişkileri bir düşüş yaşadı ve sonuçta yalnızca gerçek ortaklık ilişkileri kurmanın yanı sıra onları yeterli işbirliği için gerekli seviyede tutmak da başarısızlığa uğradı.

Çalışmada ilk olarak Soğuk Savaş sonrası ilk 10 yılda ABD ve Rusya siyasi ilişkileri bir-birinden temel farkları olan üç döneme ayrılarak analiz edilmiş, daha sonra 2000’li yıllarda ABD’de başkanlık seçimlerini kazanmış G. W. Bush ve B. Obama’nın başkanlık dönemlerinde karşılıklı ilişkilerde ortaya çıkan değişik ve süreklilikler ele alınmıştır.

Çalışma özet, giriş, üç bölüm, sonuç ve kaynakçadan ibaret olmaktadır.

Birinci bölüm Soğuk Savaşın sona ermesinden 1990’lı yılların sonuna kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin sorunsuz ilerlemediği gözlemlense de, iki ülkenin ikili ilişkilerde büyük ilerleme kaydettiğini söylemek mümkün. 1990’lı yıllarda Rusya’da liberalleşme sürecinin başlaması ABD- Rusya ilişkilerini iyileştirme ve ilişkileri karşılıklı fayda sağlayan ortaklığa dönüştürme fırsatı olarak nitelendirilmişti. Fakat bu dönemde Rusya’da 1993 anayasal krizi, Çeçenistan’daki savaş, ya da 1996’daki kusurlu başkanlık seçimleri gibi demokratik olmayan eğilimlerin gerçekleşmesi ilişkileri zarar veren faktörler olarak değerlendirildi.

İkinci bölüm itibarile 2000’li yılların başında göreve başlayan Bush ve Putin’in başkanlık dönemlerinde uluslararası alanda yaşanan değişimler ve bunların ikili ilişkileri nasıl etkilediği araştırılmıştır. 21. Yüzyılın başlarında yaşanan 11 Eylül terör saldırıları iki ülke arasında ilişkilerin iyileşmesine neden olsa da, sonraki yıllarda başta Rusya-Gürcistan Çatışması olmak üzere ikili ilişkileri gerilim aşamasına sürükleyen bir takım olaylar yaşanmıştır.

Üçüncü bölümde 2009 yılında her iki ülkede başkanlık seçimlerinin gerçekleşmesi sonucunda iktidara gelen Obama ve Medvedev ikili ilişkilere önceki başkanlardan farklı yanaşmaya çalışmışlar. Bu nedenle, iki ülke arasında ilişkileri normalleştirmek adına başlatılan “Reset” politikası iki ülke arasında bir dizi başarılı ortaklık anlaşmalarının imzalanmasına rağmen, Rusya'nın gittikçe otoriter rejime doğru ilerlemesi ve bunun sonucunda Ukrayna Krizi ve Suriye İç Savaşı döneminde iki ülkenin stratejilerindeki

farklılıkların giderek keskinleşmesi ikili ilişkileri Soğuk Savaş'dan sonraki dönemin en düşük noktasına getirdi.

“Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya İlişkileri” konusunun seçilerek araştırılmasındaki sebep, bu iki devlet arasındaki ilişkilerin oldukça güncel ve dünya istikrarı açısından son derece önemli konu olmasıdır.

Araştırma zamanı konuyla birbaşa ilgili kitaplardan, dergilerde yayınlanan makalelerden ve internet kaynaklarından istifade edilmiştir. Tercih edilen kaynakların mümkün olduğu kadar birincil kaynaklar olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma konusu ABD-Rusya ilişkilerini kapsadığından ağırlıklı olarak ingiliz kaynakları kullanılmıştır. Bunun yanısıra çalışmanın objektivliği adına rus ve türk yazarların kaynaklarına da yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1991-2001 Yılları Arasındaki Dönemde ABD-Rusya İlişkileri

20. yüzyılın 80'li yıllarının ikinci yarısında yaşanan olaylar, SSCB'nin çökmesine neden oldu. SSCB'nin dağılması ve bununla birlikte Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Birleşik Devletler, uluslararası sistemin tek süper gücü olmaya devam etti. Fakat bu durum ABD'nin siyasi elitasında kaosun yaşanmasına neden oldu. Çünkü o dönemde yeni oluşmuş durumla ilgili somut hükümler mevcut değildi. 1992 yılında ayrı ayrı belgelerde oluşmuş ortamla ilgili ABD'nin dış politika stratejisi ve eski Sovyet devletleri ile ilişkilerinin esasları geliştirilmişti. Öyle ki "Savunma planlaması ile ilgili gizli tavsiyeler" adlı belgede yeni koşullar altında ABD'nin tüm dünyada egemenliğini tesis etmesi, hiçbir Avrupa veya Asya devletine eski Sovyet mekanında bölgesel lidere çevrilmek imkanı verilmemesi gibi hükümler yer alıyordu. Belge, ikinci dünya savaşından sonra ABD'nin temel zaferinin Soğuk Savaştaki zaferi değil, dünya ekonomisinin üçte ikisini kapsayan demokratik bölgelerin oluşturulması olduğuna işaret ediyordu. 1992'den beri ABD'li politikacılar, bazı talepler üzerine Rusya ile işbirliği olasılığı ile ilgili konuşmaya başladılar. İlk kez Brzezinski Rusya ile işbirliği olasılığı hakkında fikir ileri sürdü. Buna karşılık Rusya kendisinin eski Sovyet coğrafyasındaki imparatorluk iddialarında vaz geçmeliydi.

1990'lı yıllarda SSCB'nin halefi olan Rusya, sadece siyasi istikrarsızlıkla karşı karşıya kalmamış, aynı zamanda "şok terapisi" olarak bilinen ekonomik dönüşümler ve Sovyet döneminden kalan dış borçlar nedeniyle boğulmaktaydı. Sonuç olarak, ülke zayıf görünüyordu ve Rusya, nükleer silahlar da dahil olmak üzere SSCB mülkiyetinin çoğunluğunu devralmış olsa da, Rusya'nın nüfusu yoksullaşmaktaydı; yoksulluk ve suç faaliyetleri gelişmiş, askeri kabiliyetler önemli ölçüde azalmıştı. Bu durumda, yeni Rus devleti Batı ülkeleriyle olan ilişkilerini

yeniden değerlendirmek ve Batı'dan gerekli yardımı almak için beklemek zorundaydı. 1990'lar Rusya'ya ABD yardımının sağlanması da dahil olmak üzere iki ülke arasındaki yakınlaşmayı gösterdi. Bununla birlikte, bu ilişkilerde belirleyici faktör, ABD yardımının basitçe koşullu olmadığı ve Rus birliklerinin Baltik ülkelerinden çekilmesi durumunda olduğu gibi, Rusya'ya baskı yapmakla yakından ilgili olmasıydı.

1991-2001 yılları arasındaki ABD-Rusya ilişkilerini kronolojik çerçeve olarak 3 döneme ayırmak mümkün:

1. Karşılıklı ilişkilerin tekrar değerlendirilmesi ve yeni işbirliği ilkelerinin geliştirilmesi olarak tanımlanan 1991-1993.

2. Rusya'nın ABD ile ilgili çelişkili politika izlemesi olarak tanımlanan 1994-1997.

3. Stratejik ortaklık düşüncesinin iflas etmesi olarak tanımlanan 1998-2001.

1.1. Yeni İşbirliği İlişkilerinin Geliştirilmesi (1991-1993)

Rusyadaki yeni rejimin ilk görevi Rus topraklarında nükleer cephaneliğin sorumluluğunu üstlenmek, Sovyet antlaşma ve yükümlülüklerinin kabulü ve SSCB'nin tüm uluslararası organizasyonlarda temsili açısından Rusya Federasyonunu Sovyetler Birliği'nin halefi olarak ilan etmek oldu.¹ Yeni Rus devletinin ortaya çıkması, Rusya'nın Batı demokratik modelini izlemesi, piyasa ekonomisine geçiş, Sovyet ideolojisini tamamen terk edeceği ve uluslararası anlaşma ve yükümlülüklerle bağlı kalacağı umudunu ortaya koydu. Bu nedenle, SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaşın sona ermesi,

---

¹ "After the Fall: Building Nations out of the Soviet Union"

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2012/pdf/c8.pdf> erişim tarihi: 10.12.2016

ideolojik olarak bölünmüş uluslararası sistemin çöküşüne işaret etti ve eski düşmanların karşılıklı ilişkilerini tekrar gözden geçirmesi ve yeni işbirliği ilkeleri geliştirmesini gerektiren yeni bir aşamaya işaret etti.

Soğuk Savaş düşmanı olarak ortadan kalkmış olmasına rağmen özellikle, Rusya'da Amerika Birleşik Devletleri için tehdit oluşturan nükleer silahların var olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda Rusya ABD'nin çıkarları için hala önemliydi. Bu nedenle, Aralık 1991'de , Sovyetler Birliğinin dağılmasından hemen sonra, Buş yönetimi liberal ekonomik ve siyasi reformları teşvik etmek ve yeni güvenlik düzenlemelerini² müzakere etmek üzere Rusya Devlet başkanı Boris Yeltsin'e derhal yardım vaat etmiştir. Rusya Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev de Batı ile işbirliği arayışında olduklarını belirtmişti. Üstelik, 1992'den 1996'ya kadar olan dönemde ABD ile ilişkileri Rusya dış politikasının egemen konumu olarak nitelendirebiliriz.³

Devletlerarası ilişkileri değerlendirmenin bir diğer yolu resmi devlet ziyaretlerine ve üst düzey toplantılara dikkat etmektir. Bu durumda, ikili ilişkileri güçlendiren konularda diyalogu teşvik edebilen Başkanlı toplantılarını analiz etmek gerekir. 31 Ocak 1992'de Boris Yeltsin, Rusya Devlet Başkanı olarak ilk kez ABD'yi ziyaret etmiştir.⁴ Buş'la yapılan görüşmede iki lider, SSCB'nin çöküşüyle ilgili konuları tartışmış, stratejik nükleer silahların daha da azaltılması yönünde anlaşmış ve kitle imha silahlarının yaygınlaşmasının ve silah ticaretinin karşısının alınması üzere işbirliği konularını görüşmüşler. Kendi sonuçlarına göre Kemp-Devid deklarasyonu ABD-Rusya ilişkilerinin

---

² Svetlana Savranskaya, Thomas Blanton, "The End of the Soviet Union"
<http://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB576-End-of-Soviet-Union-1991/> erişim tarihi: 11.12.2016

³ Martin McCauley, Dominic Lieven "Post-Soviet Russia. Yeltsin presidency" (1991-99)
<https://www.britannica.com/place/Russia/Post-Soviet-Russia> erişim tarihi 14.12.2016

⁴ "Межгосударственные отношения России и США" <https://ria.ru/spravka/201707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

yeni biçimini belirleyerek Soğuk Savaşın resmen sona erdiğini göstermektedir.

Rusya Devlet Başkanı'nın bir sonraki ziyareti Haziran 1992'de Vaşington'da gerçekleşti. Yeltsin'in Buş'la yaptığı ikili görüşmede iki Başkan, "ABD-Rusya Ortaklığı ve Dostluğuna ilişkin Şart" imzaladı ve diplomatik misyonun üye sayısı kısıtlamasını kaldırmaya karar verdiler.⁵ Rusya ayrıca "Barış Gönüllülerine" kendi topraklarında çalışma hakkı verdi ve Doğu Sibirya'daki hava sahasını uluslararası topluma açma kararı aldı. Buna karşılık, Birleşik Devletler, Rusya'ya 4,5 milyar dolarlık ekonomik yardım sağladı. Üstelik, Yeltsin'in Batı'dan daha fazla yardım alma çağrısında bulunduğu 1992 yılından sonra Birleşik Devletler, Rusya'nın acil insani yardım aldığı "Umut Vaat Eden Operasyon" isimli programı başlattı.⁶ Birleşik Devletler, Rusya'ya uluslararası kurumlardan yardım desteğini de sağladı.

Bununla birlikte, iki ülke arasında ekonomik bağların geliştirilmesine yardımcı olabileceği için, askeri alanda işbirliği kurmak ve uzlaşmaya varmak da önemliydi. Buş, 3 Ocak 1993'te Moskova'yı ziyaret etti⁷ ve Rusya Devlet Başkanı Yeltsin ile yapılan toplantı sonrasında taraflar START-2 antlaşmasını imzaladılar. START-2 antlaşması Ronald Reygan tarafından önerilmiş ve Birleşik Devletler ve SSCB tarafından Temmuz 1991'de imzalanmış olan ve döneminin nükleer silahların azaltılmasına dair en önemli antlaşması olan START-1'i izledi. Aynı şekilde, START-2, her bir Taraf için stratejik silahlara ilişkin bir sınır belirledi. Örneğin, anlaşmaya göre, iki ülkenin stratejik nükleer savaş başlıklarının miktarı 3,000 – 5,000'e düşürülmeli ve tüm

---

⁵"Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг." <http://uchebnik-online.com/131/1750.html> erişim tarihi: 2.01.2017

⁶"Fact sheet: Operation Provide Hope – aid to former Soviet republics." US Department of State Dispatch

⁷"Межгосударственные отношения России и США" <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

Kıtalararası Balistik Füzeler tasfiye edilmeliydi. Bu nedenle, START-2 anlaşmasında yer alan stratejik silahlarla ilgili sınır, START-1 anlaşmasında önerilen önlemin çok ötesine geçti.

Bu antlaşma, ABD-Rusya ilişkilerindeki ilerlemenin bir tezahürü olarak algılanabilir ve Birleşik Devletler ile Rusya'nın stratejik saldırı silahları gibi hassas bir alanda bile anlaşabileceklerini açıkça gösterdi. Aynı zamanda, 1990'lı yılların başında ABD-Rusya arasındaki nükleer silahlarla ilgili diyalog yalnızca START-2 antlaşmasıyla sınırlı değildi. Buş yönetimi, üç eski Sovyet cumhuriyetinin, özellikle de Kazakistan, Ukrayna ve Beyaz Rusya topraklarında kalan nükleer silahlardan endişe duyuyordu ve bu da ABD ve Rusya arasında işbirliği gerektiren diğer bir sorunu ortaya koydu. ABD ve Rusya kısa vadede Beyaz Rusya ve Kazakistan topraklarından nükleer cephaneliğin kaldırılması konusunda anlaşmaya vardı. Buna karşılık, bağımsızlığını yeni kazanan her üç devlete Rusya, NATO ve ABD'den ekonomik yardım alma sözü verildi. Buna rağmen, Ukrayna, üçüncü büyük nükleer cephaneliğinden vazgeçmeyi reddetti, çünkü bu silahlar sadece ticari değer taşıyor, güvenlik açısından da önemli yarar sağlıyordu.

ABD ve Rusya'nın müzakerelere katılımı, Lizbon protokolünün⁸ onaylanmasına, beş ülkenin beşinin de START-1 anlaşmasına bağlı kalmasına, Kazakistan, Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın nükleer cephaneliklerinden vazgeçmelerine ve NPT'ye katılmalarına neden oldu. Buna karşılık, Ukrayna, transfer edilen silahların ekonomik değeri için geri ödeme, nükleer cephaneliğini kaldırmaya yönelik yardımlar ve Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'tan gelen ve "Budapeşte Zababası"⁹ olarak bilinen güvenlik garantileri aldı. Böylece,

---

⁸ "Lisbon Protocol" <https://www.state.gov/documents/organization/27389.pdf> erişim tarihi 6.01.2017

⁹ "Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994. Council on Foreign Relations" <https://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484> erişim tarihi 09.01.2017

ABD ve Rusya'nın bu konudaki işbirliği, Ukrayna ile anlaşmaya varmayı sağladı ve en büyük nükleer stoklardan birisini ortadan kaldırdı. Bu durum ABD ve Rusya çıkarlarının eşleşmesi açısından kazançlı bir durum olarak tanımlanabilir; çünkü her iki taraf başarılı bir işbirliğine ulaşmayı başardı.

SSCB'nin dağılmasından sonra Birleşik Devletler ve Rusyanın güvenlik alanında işbirliği yapmayı da başardıkları açıkça görülmekteydi. 1990'lı yılların başında iki ülkenin “nükleer ve kimyasal silahların yayılmaması, savunma sanayilerinin şeklinin değiştirilmesi ve ABD'nin nükleer ve kimyasal silahların taşınması ve yok edilmesi için Rusya'ya yardımı” gibi diğer silah kontrolü anlaşmalarını da imzaladığını belirtmek gerekir. Buş yönetimi sırasında Birleşik Devletler ve Rusya, “Uzayla ilgili araştırmalarda işbirliği ve uzay teknolojisinin kullanımı”¹⁰, “Bilimsel ve teknolojik topluluklar arasındaki temasların genişletilmesi”¹¹ veya “Diplomatik yolculuk kısıtlamalarının kaldırılması”¹² gibi diğer konularda da anlaşmalar imzalamışlar.

Bu dönemde iki ülke ticaret ve yatırım konusunda da bir dizi anlaşmaya varmıştı; örneğin, “Rusya'daki ABD yatırımcılarına ayırıcı muamele görmemeyi garanti eden ikili yatırım anlaşması; çifte vergilendirmeyi önleme¹³ amaçlı anlaşma” ve diğerleri. Bu ve benzeri anlaşmalar, şüphesiz iki ülke arasındaki ekonomik bağları güçlendirdi. Buna ek olarak, 1992'de ABD'nin Rusya'ya ülkede devam eden

---

¹⁰ “1992 and Subsequent U.S. and U.S.S.R. Space Agreements”
<https://www.princeton.edu/~ota/disk1/1995/9546/954610.PDF> erişim tarihi 11.01.2017

¹¹ a.g.e

¹² a.g.e

¹³ “Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг.” <http://uchebnik-online.com/131/1750.html>
erişim tarihi: 2.01.2017

ekonomik reformları desteklemek için 4,5 milyar dolarlık ekonomik yardım göndermesi sözü verildi.¹⁴

Bununla birlikte, Rusya'ya ABD yardımının çoğu zaman şartlara bağlı olduğunu belirtmek gerekir; özellikle, ekonomik yardımlar ekonomik reformları desteklemek veya stratejik silahların sınırlandırılması amacıyla ediliyor, ya da insani yardımla sınırlanıyordu.

1993 yılında yeni ABD başkanı seçilen Bill Clinton, iki ülke arasındaki işbirliğini ilerletmekle kalmadı, aynı zamanda Rusya'yı işlevsel bir piyasa ekonomisine sahip demokratik bir ülkeye dönüştürmeyi hedef koydu. Yeltsin ve Clinton'un ilk toplantısı, Nisan 1993'te Vancouver'de gerçekleşti.¹⁵ Bu görüş ABD ve Rusya'nın "demokrasi, güvenlik ve barışın geliştirilmesi" için işbirliği ve taahhüdü teyit eden Vancouver Deklarasyonu'nun¹⁶ imzalanmasına neden oldu. Vancouver'deki görüşmelerde Clinton, yarısı ekonomik yardım, diğer yarısı ise kredi olmak üzere Rusya'ya 1,6 milyar dolarlık yardım sağlamaya söz verdi. ABD hükümetinin ekonomik yardımlarının "insani yardım, özel sektörün gelişimi, demokrasinin teşviki, enerji ilişkilerinin geliştirilmesi, çevreyi koruma, eski Sovyet subaylarının yeniden yerleşimi, ticaret ve yatırımın teşviki ve nükleer silahların azaltılması ile ilgili yardım" gibi alanları kapsayacağı belirtildi. Vancouver toplantısının bir başka sonucu, daha sonra "Gor- Çernomirdin" Komisyonu¹⁷ olarak adlandırılan "ABD- Rusya Enerji ve Uzay alanlarında Teknik İşbirliği Komisyonu"nun kurulmasıydı.

---

¹⁴ Andrei Kolganov "Who Will Pay Russia's Debts?" <http://www.cadtm.org/Who-will-Pay-Russia-s-Debts> erişim tarihi: 16.01.2017

¹⁵ Thomas L. Friedman "Summit in Vancouver; Clinton presents billion to Yeltsin in U.S. aid package" <http://www.nytimes.com/1993/04/04/world/summit-in-vancouver-clinton-presents-billion-to-yeltsin-in-us-aid-package.html?pagewanted=all&mcubz=3> erişim tarihi: 21.01.2017

¹⁶ a.g.e

¹⁷ **Komisyon** uzay araştırması, enerji, ticaret, bilim, teknoloji, sağlık, tarım ve çevre konularında Rusya ve ABD arasındaki işbirliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuştu.

Ancak, bu aşamanın sonunda, Rusya ve ABD'nin hedeflerine ulaşamadığı açıkça görülmekteydi. Rusya, Batı'nın demokratik devletler toplumunun tam üyesi ve ABD'nin stratejik partneri olmak isteğine ulaşamadı. ABD politikacıları Bush ve Clinton'un da Rusya'da yaratmak istedikleri tam demokratik ve açık toplum planları da tam olarak hayata geçmedi. ABD hükümeti Rusya'da kapsamlı demokratik değişiklikler gerçekleştirme fırsatını elinden kaçırdı. Tüm bunlar devletlerarası ilişkilerin zayıflaması ile sonuçlandı.

ABD'nin Carnegie fonunun uzmanları ilgili dönemde Amerikan siyasetçilerinin temel hatalarını bu şekilde görmektedir:

- I. yanlış ekonomik programın ve radikal reformların uygulanması;
- II. gerekli mali yardım ayrılmaması;
- III. 1991-1993 yıllarında ABD'de liberal politikacıların tutumunun üstün olması.

Bu dönemde Rus dış siyasetinde de ABD'ye karşı bir takım hatalar mevcuttu. Bunun temel nedeni bu dönemde Rusya'nın dış politika ilkelerinin belirsiz ve amorf nitelik taşımasıydı.

1.2. Rusya'nın ABD ile ilgili Çelişkili Politika İzlemesi (1994-1997)

1994 yılında Rusya ve ABD arasındaki ilişkilerde fikir ayrılıkları ortaya çıkıyor. Bu durum temel olarak Rusya'nın ABD'nin NATO'yu genişletme planı ile ilgili meydana çıkan endişesinde kendini gösteriyor. Amerikalı siyaset bilimci Simes Rusya'nın kendisi ile sınır devletlerde Rusya'nın özel rolünün kabul edilmesini talep ederek ve uluslararası alandaki bazı konularda bağımsız siyaset yürüterek yeniden imparatorluk hırslarına geri dönmeye çalışmakta olduğunu yazıyor. Bununla birlikte, Rusya aynı dönemde Batı yardımından da vazgeçmiyor.

Brzezinski ve diğer politikacılar eserlerinde Rusya'nın hala Soğuk Savaş temelinde ABD ile diyalog kurmaya çalıştığını gösteriyor. Fakat Rusya ondan farklı olarak Orta Avrupa devletlerinin büyük devlet iddiasında olmadığını, bu yüzden yakında NATO saflarına kabul edilebileceğini anlamalıdır. NATO'nun genişlemesi konusu Amerikalı politikacılar tarafından eski Sovyet mekanında istikrarın korunması açısından önemli konu olarak değerlendirilmekteydi. NATO'nun genişlemesi sorununun görüşülmesi ABD-Rusya ilişkilerinin biçimi ile ilgili tartışmaların gerilmesine neden oluyordu. Genel olarak ABD-Rusya işbirliğinin ne derece mümkün olması ve potansiyelleri sorgulanmaya başladı.

Bu dönemdeki ilişkileri analiz eden senatör Brady her iki ülkenin itirazına sebep olan temel noktalara değiniyor ve gösteriyor ki, Rus dış politikasında ve ABD dış politika yönetiminde karşılıklı ilişkilere dair stratejiler doğru işlenip hazırlanmamaktadır. O, ABD'li dış politika uzmanlarının en büyük hatasını Rusya'nın uluslararası politikadaki rolünü dikkate almamakta görüyordu. Brady'ye göre bir kısmı Asya'da, bir kısmı Avrupa'da bulunan büyük bir devletin sadece kendi imparatorluğundan yoksun olduğu için bağımsız siyaset yürütmeyeceği

olasılığı yanlıştır ve Rusya'daki siyasi süreçler sona ermeyene ve Rusya kendisinin uluslararası alandaki statüsünü belli etmeyene kadar Rusya'yı lider devletler listesinden silmek oldukça erken.

1994-1994 yılları arasında iki ülke arasında yapılan ziyaret ve görüşler və onların sonuçları aşağıdaki şekilde sıralana bilir.

Nisan 1994'te iki başkan, Clinton'un Rusya'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında bir toplantı yaptı.¹⁸ Görüşmeler sonucunda iki taraf, işbirliğine olan bağlılıklarını tekrar teyit etti ve Soğuk Savaş'ın devam eden unsurlarının ortadan kaldırılmasına yönelik daha fazla adımın atılması gerektiğini belirtti. Toplantıda Başkan Yeltsin, Rusya'nın "Barış için Ortaklık" programına¹⁹ katılmaya hazır olduğunu bildirdi, ancak Clinton, Rusya'nın birliklerini Baltik ülkelerinde çıkaracağına dair beklentisini vurguladı. Ayrıca, iki lider, ortak bir bildiri hazırlayarak, demokrasi ve insan hakları konusundaki taahhütlerini belirttiler ve aynı zamanda eski SSCB cumhuriyetlerinin egemenliğinin ve Baltik ülkelerinde Rusça konuşan nüfusun haklarının dokunulmazlığını kabul etti.

İki başkan, Ortadoğu ve Güney Kore'ye vurgu yaparak kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını önlemek için karşılıklı işbirliğini müzakere ettiler, "birbirlerine nükleer füzeleri hedeflememek"²⁰ konusunda anlaşmaya vardılar. Aynı zamanda Rusya geri kalan Sovyet nükleer savaş başlıklarında olan yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyumun nükleer enerji santrallerinde kullanılabilir hale getirilmesine razı olduğunu belirtti. Buna karşılık, Amerika Birleşik Devletleri, Rus uranyumunun satın alınması için 12 milyar dolarlık bir

---

¹⁸ "Межгосударственные отношения России и США" <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html>
erişim tarihi: 15.07.2017

¹⁹ **Program** 10-11 Ocak 1994 yılında Brüksel zirvesinde geliştirilmiş ve NATO ile Avrupa ve eski SSCB ülkeleri arasında imzalanmış programdır.

²⁰ "Межгосударственные отношения России и США" <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html>
erişim tarihi: 15.07.2017

sözleşme imzaladı.²¹ Nükleer silahların yayılmaması konusu, özellikle ABD çıkarları için önemliydi; çünkü yok edilmiş silahlardan elde edilen tonlarca nükleer madde hala Rus topraklarında kalmaktaydı. Ekonomik düzensizlik koşullarında nükleer bilim adamları, tesis personeli ve askerlerin bazılarının maaşları azaltılmış, bazıları ise maaş almamaktaydı. Nükleer hırsızlık, terörizm ve kaza riski dramatik bir şekilde artmaktaydı. Bu nedenle, yüksek oranda zenginleştirilmiş uranyumun imhası üzerine yapılan anlaşma sadece Rusya'nın çıkarları değil, aynı zamanda ABD'nin çıkarları için de büyük önem taşıyordu.

1994 yılında gelişen diğer önemli olaylar sırasında, “ilk ABD-Rusya Uzay Mekiği Misyonu'nun oluşturulması”,²² Bosnalı Sırp ve Federasyon arasındaki çatışmaların çözülmesini teşvik etmeyi amaçlayan “beş uluslu Temas Grubu'nun oluşturulması”,²³ NASA ile Rus Uzay Ajansı arasında Rusya'yı Uluslararası Uzay İstasyonu projelerinde ortak yapmayı amaçlayan anlaşmanın imzalanması ve Yeltsin'in Eylül 1994'te Vaşington'a yaptığı ziyarette²⁴ stratejik istikrar ve nükleer güvenlik konularında ortak bir bildirin ve ticari, ekonomik ve yatırım işbirliği ilkelerine ve tanıtımına ilişkin ortak bir bildirin yayınlanmasını göstermek mümkün. İki cumhurbaşkanı, bir milyar dolar tutarındaki üç ticari anlaşma imzaladı ve Ukrayna'nın NPT'ye katılımını sağlamayı taahhüt etti. 1994 yılında gelişen diğer önemli olaylar sırasında, “ilk ABD-Rusya Uzay Mekiği Misyonu'nun oluşturulması”,²⁵ Bosnalı Sırp ve Federasyon arasındaki çatışmaların çözülmesini teşvik etmeyi amaçlayan “beş uluslu Temas Grubu'nun oluşturulması”,²⁶ NASA ile

---

²¹ a.g.e

²² **Program** 1994 yılında ilan edilmiş, ilk misyon 1994 yılında başlatılmış ve 1998 yılına kadar devam etmiştir.

²³ “Cosova Contact Group Ministerial statement” <https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-contact-group-ministerial-statement> erişim tarihi: 3.02.2017

²⁴ “Межгосударственные отношения России и США” <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

²⁵ **Program** 1994 yılında ilan edilmiş, ilk misyon 1994 yılında başlatılmış ve 1998 yılına kadar devam etmiştir.

²⁶ “Cosova Contact Group Ministerial statement” <https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-contact-group-ministerial-statement> erişim tarihi: 3.02.2017

Rus Uzay Ajansı arasında Rusya'yı Uluslararası Uzay İstasyonu projelerinde ortak yapmayı amaçlayan anlaşmanın imzalanması ve Yeltsin'in Eylül 1994'te Vaşington'a yaptığı ziyarette²⁷ stratejik istikrar ve nükleer güvenlik konularında ortak bir bildirin ve ticari, ekonomik ve yatırım işbirliği ilkelerine ve tanıtımına ilişkin ortak bir bildirin yayınlanmasını göstermek mümkün. İki cumhurbaşkanı, bir milyar dolar tutarındaki üç ticari anlaşma imzaladı

Böylece üst düzey toplantılarının düzenli hale geldiği açıkça görülmekteydi, örneğin, Mayıs 1995'te, Klinton II Dünya Savaşı'ndaki zaferi anmak için Moskova'yı ziyaret etti.²⁸ Bu ziyarette Klinton, Rusya'da demokratik gelişmeye olan desteğini dile getirdi, tarafları Çeçenistan'daki çatışmanı çözmeye davet etti ve "NATO ile Rusya arasında özel bir ilişki" geliştirmeyi taahhüt etti. Toplantıda Yeltsin, "Barış için Ortaklık" programına katılmayı kabul etti ve ayrıca İran'a nükleer teknoloji ya da ek silah satmamayı taahhüt etti. İki lider, START-2 anlaşmasının erken onaylanmasının gerekliliğini de tartıştılar. ABD ve Rusya liderleri arasındaki diyalog, çeşitli zirveler çerçevesinde, örneğin G7 ve G8 Zirveleri,²⁹ Şarm el Şeyh zirvesi,³⁰ veya Nükleer Güvenlik Zirvesi³¹ aktif bir şekilde teşvik edilmiştir.

1990'lı yıllarda çok sık rastlanan üst düzey ikili görüşmelerin bir takım konularda karşılıklı işbirliği ve fikir birliğinin geliştirilmesine yardımcı olduğu tartışılabilir. Şu hususu da dikkatten kaçırmamak

---

²⁷ "Межгосударственные отношения России и США" <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

²⁸ a.g.e

²⁹ Daha önce 6 ülkeden oluşan (Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Birleşik Krallık ve ABD) 1976 yılında Kanada'nın (G7), 1997 yılında Rusyanın dahil olmasıyla G8 adlandırılan gruptur.

³⁰ Mısır'ın Şarm El-Şeyh kentinde 13 Mart 1996'da yapılan uluslararası zirve toplantısı. ABD Başkanı Bill Clinton ve Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in başkanlığı, PNA Başkanı Yaser Arafat, İsrail Başbakanı Şimon Peres, BM Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali ve Fransa, Almanya, Rusya ve Kanada gibi diğer ülkelerden olan liderlerin katılımıyla gerçekleşti.

³¹ "Moscow Nuclear Safety and Security Summit Declaration Moscow, 19-20 April 1996"

<https://www.iaea.org/publications/documents/infocircs/text-moscow-nuclear-safety-and-security-summit-declaration-moscow-19-20-april-1996> erişim tarihi 05.02.2017

gerekir: Klinton yönetimi döneminde ABD başkanı Klinton ve Rusya Devlet Başkanı Yeltsin en az 18 kez bir araya geldiler, bu da neredeyse seleflerinin Soğuk Savaş boyunca toplandığı görüş sayına eşdeğerdir. Sonuç olarak, 1992 ile 1996 yılları arasında Rusya ve ABD, 1931-1991 arasında imzalanan benzer ABD-Sovyet anlaşmalarının yarısından fazlasını oluşturan 100 eyalet ve hükümetler arası anlaşma imzaladılar.³² Açıkça görülüyor ki, iki ülke arasında imzalanan devletlerarası anlaşmalar sadece askeri konularla sınırlı kalmadı, aynı zamanda ekonomik, bilimsel ve teknolojik konularda da işbirliği yapıldı.

Ayrıca, Klinton'un, Rusya'da yaşanan, ABD'nin dikkatini ve hatta eleştirisini çekmesi gereken çok sayıda iç sorunları ve olayları dikkate almadan, Yeltsin ve politikalarına karşı destek vermesi kaydedildi, örneğin, 1993'de Rusya'daki anayasal kriz döneminde³³ Yeltsin'in muhalefet kontrolündeki parlamentoyu topla ateşe tutma emri ya da Çeçenya topraklarında 1994'te başlayan askeri çatışma³⁴. Bu rahatsız edici olaylara rağmen Klinton, Yeltsin'in itibarını ve iç desteğini zayıflatmamak niyetiyle 1995'te yapılan parlamento seçimlerinde³⁵ ve 1996'da yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Yeltsin'i desteklemeye devam etti. Bu bağlamda realistler, devletin ulusal çıkarlarının söz konusu olduğu durumlarda, demokrasi ve insan hakları gibi konuların daha az önem taşıdığını iddia ederler; bu nedenle ABD'li yetkililer, Rusya'daki bu rahatsız edici gelişmeleri ağır şekilde eleştirmediler.

---

³² “Межгосударственные отношения России и США” <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

³³ Edward Morgan-Jones “Russia’s Constitutional Crisis 1990 to 1993: the (missing) Role of the Constitutional Court and its Chairman” <http://eprints.bbk.ac.uk/5616/1/5616.pdf> erişim tarihi 17.02.2017

³⁴ a.g.e

³⁵ “United States Relations with Russia: After the Cold War” <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85962.htm> erişim tarihi: 25.02.2017

İki devlet başkanı, 1997’de Helsinki’de bir araya geldiler³⁶ ve burada nükleer silahların daha fazla azaltılmasını tartıştılar ve önceki START-2 anlaşması her iki tarafça onaylandıktan sonra START-3 anlaşmasıyla ilgili müzakereleri başlatmaya karar verdiler. Her iki lider de Rusya-NATO işbirliğini teşvik etme işinde kararlılıklarını ifade ettiler, ancak NATO’nun Doğu Avrupa ülkelerine genişlemesi konusunda fikir birliğine varmadılar. Bununla birlikte, bir ay sonra, Rusya ve NATO, “NATO-Rusya Kuruluş Yasası” olarak adlandırılan ve iki tarafın birbirlerini düşman olarak görmediklerini ve karşılıklı endişe duyulan konularda işbirliğini teşvik etmek için “NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyini”³⁷ kurduklarını iddia eden sözleşme imzaladılar. NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi, Rusya’ya NATO’da ses hakkı sağlama amacıyla kuruldu ve böylelikle Rusya’nın NATO’nun genişlemesi konusundaki itirazlarını hafifletti.

Sürecin sonunda alınan sonuçlara göre, Rusya, ABD sermayesi ve teknolojisinin Rusya'nın doğa ve insan kaynakları ile birleşmesinin sonucunda yaratmak istediği ekonomik modele ulaşamadı. Bu dönemde ABD uzmanları Rusya'daki gelişimi yavaş, verimsiz ve kaotik gelişme olarak nitelendirmekteydi. Amerikalı uzmanları Amerikan toplumunun büyük çoğunluğunun Rusya'daki gelişmelere ümidini kaybetmesi rahatsız ediyordu. Rusya'da da siyasetçiler Batı modelini izlemenin gereksiz olduğunu düşünüyorlardı. Böylece, ABD tarafından Rusya'da gerçekleştirilen ekonomik ve siyasi reformlar sadece Rusya vatandaşlarının değil, Amerikalıların da hoşnutsuzluğuna neden oldu. Rusya'da klasik kurallara uygun olan piyasa ekonomisini oluşturmak mümkün olmadı. Uluslararası alanda ise Rusya bağımsız ve Batı karşıtı

---

³⁶ “Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг.” <http://uchebnik-online.com/131/1750.html> erişim tarihi: 2.01.2017

³⁷ <https://www.nato.int/nrc-website/EN/about/index.html>

siyaset izlemeye başladı. Bu aşamanı Rusya'da anti-Amerikan ve Batı karşıtı ruh halinin yükselmesi ile nitelendirmek mümkün.

Bu sürecin sonunda ABD'nin dış politika enstitüsünde Rusya ile ilişkilerle ilgili olan tartışmaların sonucu olarak Rusya'ya karşı üç yaklaşım metodu tespit edildi:

1. zayıflığına rağmen ABD'nin küresel stratejisini engelleyebileceği için ABD dış politikacıları Rusya faktörünü mutlaka dikkate almak ve tüm dünyada Rusya'nın nüfuzuna karşı mücadele etmek zorundadırlar;
2. Rusya ABD için tam değerli ortak ve çok ciddi tehlike konusu olamaz, bu sebepten, bu devletle kurulacak ilişkilerin temelinde ABD ile yeni çıkarlar durmalıdır.
3. uluslararası ilişkilerde Rusya, kilit oyunculardan biridir ve Birleşik Devletler kendi dış politikasını şekillendirirken Rusya'nın belirli çıkarlarını göz önüne almalıdır. Rusya Avrasya satranç tahtasındaki kilit oyunculardan biridir ve yeni dünya kurallarının belirlenmesinde tam üye olmasa bile onun bulunduğu jeopolitik mekanı ABD mutlaka dikkate almalıdır.

1.3. Stratejik Ortaklık Düşüncesinin İflas Etmesi (1998-2001)

1998-2001 yıllarını kapsayan üçüncü aşamada iki devlet arasındaki ilişkiler daha da keskinleşti. Rusya'da anti Amerikan ve anti Batı ruh hali daha da yükseldi. Amerikan toplumu gittikçe Rusya'yı dostça bir devlet olarak kabul etmeyi reddetti. "Soğuk Barış" fonunda iki devlet arasında önceden mevcut olan bir takım çatışmalar kabarmaya başladı. İkinci

aşamadaki istikrarsızlık ve tezatlardan farklı olarak üçüncü aşamada her iki devlet birbirinden keskin şekilde uzaklaşmaya başladı.

1990'ların sonuna doğru, iki ülke arasındaki çıkarların ve önceliklerin farklı olduğu ve bir çok konuda yaklaşmanın artık mümkün olmadığı anlaşıldı. ABD-Rusya ortaklığını ilan eden resmi belgeler ile somut dış politika adımları arasında büyük bir boşluk oluştu. İki devlet arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi ve ilişkileri yeni ilkeler temelinde kurmak önemli konulardan birine dönüştü.

Başkan Clinton, START-2 anlaşmasının onaylanması meselesini tekrar-tekrar gündeme getirdi; Birleşik Devletler 1996'da anlaşmayı olaylsa da, Rusya Devler Duması, NATO'nun genişlemesine karşı protesto gösterileri sırasında anlaşmanın onaylanmasını Nisan 2000'e kadar reddetmişti.³⁸ 1997'de imzalanan Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konseptinde,³⁹ NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi ve Rusya sınırları yakınlığında yabancı askeri üslerin oluşturulması olasılığı, uluslararası alanda Rusya için ana tehditlerden biri olarak görülüyordu. Böylece, Ulusal Güvenlik Kavramı, NATO'nun doğuya doğru genişlemesinden sonra Rusya tarafından algılanan güvenlik ikilemini açıkça vurguladı.

Şubat 1990'da Devlet Bakanı James Baker Almanya'nın yeniden birleşmesi konusunu görüşmek üzere Moskova'yı ziyaret etmiş ve toplantı sırasında Baker, Gorbaçov'a Moskova'nın Almanya'nın barış içinde yeniden birleşmesini desteklemesi halinde NATO'nun doğuya genişlemesinin gerçekleşmeyeceğine dair güvence vermişti.⁴⁰ ABD'nin SSCB Büyükelçisi Jack Matlock, konuyla ilgili olarak şunları söylemişti:

---

³⁸ "Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг." <http://uchebnik-online.com/131/1750.html> erişim tarihi: 2.01.2017

³⁹ "Russian National Security Concept and Nuclear Policy" <https://www.armscontrol.ru/start/nsc.htm> erişim tarihi: 27.02.2017

⁴⁰ "Межгосударственные отношения России и США" <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

“Sovyetler Birliği”nin varlığında birleşmiş Almanya’nın NATO’da kalması durumunda NATO’nun doğuya doğru hareket etmeyeceğine ilişkin olarak Gorbaçov’a kategorik güvence vermişdik”.⁴¹Bununla ilgili her hangi bir yazılı anlaşma olmamasına ve bunun daha sonra Batı tarafından çürütölmüş olmasına rağmen Rusya NATO’nun genişlemesi konusunda bu vaatlere defalarca gönderme yapmıştır. İlaveten, NATO’nun sadece Macaristan, Çek Cumhuriyeti ya da Polonya gibi eski Varşova Paktı ölkelerine genişlemekle kalmayıp daha da ilerlemesi ve özellikle de Letonya, Litvanya ve Estonya olmak üzere üç eski Sovyet cumhuriyetini terkiğine katması da oldukça önemli bir husustur.

ABD-Rusya ilişkilerini olumsuz etkileyen bir başka olay da NATO’nun Yugoslavya’yı bombalama kararı almasıydı.⁴² NATO’nun Belgrad’a bombalı saldırı düzenlediği dönemde, Rusya Başbakanı Yevgeni Promakov ek mali yardım konusunu görüşmek üzere Birleşik Devletler’e uçan bir uçaktaydı, ancak uçağı çevirmeyi ve Moskova’ya geri dönmeyi emretmişti. Bu, iki ölkede arasındaki ilişkilerde yeni durgunluğa işaret eden sembolik bir eylemdi. Dahası, bunun ardından Rusya “NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi”nden çekilmeye karar verdi.⁴³ Bu nedenle NATO’nun genişlemesi ve Belgrad’ı bombalaması ABD-Rusya ilişkilerini önemli ölçüde tahrip etti ve “Rus seçkinleri ve halk arasında ABD’ye karşı derin olumsuz tutumun” oluşmasına neden oldu. Ayrıca, Kosova krizi NATO ve Rusya arasında askeri bir çatışma ihtimaline yol açtı ve 12 Haziran 1999’da herhangi bir uyarı yapılmadan Rus askeri kuvvetleri Priştine havaalanını ele geçirdi.⁴⁴

---

⁴¹ a.g.e

⁴² “United States Relations with Russia: After the Cold War” <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85962.htm> erişim tarihi: 25.02.2017

⁴³ a.g.e

⁴⁴ “Межгосударственные отношения России и США” <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html> erişim tarihi: 15.07.2017

Sonuç olarak, Rusyanın Amerika Birleşik Devletleri hakkındaki tutumu üzerine 1999 yılında yapılan bir ankete göre, ahalinin yüzde 53'ü ABD'ye yönelik olumsuz, yüzde 33'ü olumlu görüşlere sahipti.⁴⁵ Ayrıca, 1999'da ABD ve Rusya devlet liderleri G8 ve AGİT Zirvelerinde bir araya geldiler.⁴⁶ Temmuz 1999'da Rusya Başbakanı Sergey Stepaşin'in ABD'ye yaptığı ziyaret taraflar arasında tek yabancı ziyaret oldu.⁴⁷ Bu veriler, bir ölçüde, ABD-Rusya ilişkilerinin bozulmasını da gösteriyor, çünkü 1992'den 1998'e kadar olan dönemde Birleşik Devletler ve Rusya, yılda en az iki yabancı üst düzey ziyaret düzenlemişlerdir.⁴⁸

Yeni Binyıl'ın başlangıcı, özellikle 1999 yılının Yılbaşı günü önemli bir siyasi gelişme ile tarihe damgasını vurdu. Başkan Yeltsin, istifasını ilan etti ve Vladimir Putin'i Rusya'nın Başkan Vekili olarak atadı.⁴⁹ 26 Mart 2000'de Putin cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazandı ve Rusya Federasyonunun meşru Cumhurbaşkanı oldu.⁵⁰ Putin, uluslararası alanda ana hedefinin Rusya'nın büyük güç olarak restarosyonu olduğunu ilan etti ve SSCB'nin dağılımını "yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi" olarak nitelendirdiğini belirtti.⁵¹

Haziran 2000'de Klinton Moskova'yı ziyaret etti ve yeni seçilen Rusya Devlet Başkanı ile yapılan görüşmede iki taraf, silahların bundan sonraki azaltılması, ekonomik büyüme ve Rusya'daki reformlar, iklim değişikliği, yolsuzluk ve Çeçenistan'daki durum gibi konuları görüştü.⁵² Bununla birlikte, Birleşik Devletler, yeni ulusal füze savunma sistemini

---

⁴⁵ "Russian Attitudes Toward The West" https://piie.com/publications/chapters_preview/4242/07ie4242.pdf erişim tarihi: 02.03.2017

⁴⁶ "Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг." <http://uchebnik-online.com/131/1750.html> erişim tarihi: 2.01.2017

⁴⁷ a.g.e

⁴⁸ a.g.e

⁴⁹ "Yeltsin redraws political map BBC" 10 August 1999 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/415087.stm> erişim tarihi 07.02.2017

⁵⁰ "The Russian presidential election" Mart 2000. **Electoral Studies.**

⁵¹ a.g.e

⁵² "Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг." <http://uchebnik-online.com/131/1750.html> erişim tarihi: 2.01.2017

test etmeye başlamak amacıyla ABM anlaşmasına değişiklik yapmaya çalıştığı için, silah kontrolü meselesi bu diyalogun temel konusuydu. Rusya bu konuyla ilgili kuşkuluydu; özellikle Moskova, ABD'nin gizli gündeminden ve Rusya'nın mukabil nükleer silah sayısını elinde tutamayacağından endişe ediyordu. Bu nedenle, 2000 yılının Haziran ayında Putin medya mülakatında ABD ve Rusya'nın ABD, Rusya ve Avrupa'daki müttefikleri aleyhindeki tehditlerle mücadele edecek ortak bir füze kalkanı kurma çabalarını birleştirebileceğini açıkladı. Bu, Devlet Dumasının START-2 anlaşmasını nihai olarak onaylamış olmasının sebebini kısmen açıklayabilir; zira Putin, Amerika Birleşik Devletleri'ne ABM Anlaşması'ndan çekilmek için ilave bir fırsat sunmak istemiyordu.

Aynı zamanda, Haziran Zirvesi'nden sonra Rus politikacılar Clinton'un halefini görmek için bekliyorlardı. Seçim kampanyasında Cumhuriyetçilerin Clinton'u Yeltsin politikasıyla ilgili eleştirmesine rağmen, ABD-Rusya ilişkilerinin ülkelerarası birincil konu haline gelmediğini belirtmek gerekir. Zira, yeni Buş yönetimi, Rusya ile ilişkilerde iyi bir başlangıç yapmaya çalışmadı. Örneğin, Aralık 2000'de Buş'un ulusal güvenlik danışmanı olan Kondoliza Rayz, "Rusya silah teknolojilerini Amerika'nın savunduğu devletlere sızdırıyor veya kasıtlı olarak aktarıyorsa, savunma teknolojilerini Moskova ile paylaşmak aptalca olur" diye belirtti.⁵³ Ayrıca, Şubat 2001'de "Le Figaro" Fransız gazetesine verdiği röportajda Rayz, "Rusya'nın genel olarak Batı'ya ve özellikle Avrupalı müttefiklerimize yönelik bir tehdit olduğuna inanıyorum" dedi.⁵⁴

Böyle sert bir tutum şu gerçek ile açıklanabilir: Rusya'nın Dışişleri Bakanı İgor İvanov, 2000 yılında Rusya'nın "Qor-Çernomirdin" anlaşmasına uymayacağını ve İran'a silah satışlarını sürdüreceğini

---

⁵³ "United States Relations with Russia: After the Cold War" <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85962.htm> erişim tarihi: 25.02.2017

⁵⁴ a.g.e

bildirdi. 1995'te ulaşılan “Qor-Çernomirdin” anlaşmasına göre Rusya, İran'la mevcut silah satışı sözleşmelerini bitirmeyi ve 1999 yılının sonuna kadar tüm silah transferlerini durdurmayı kabul etmişti. Buna karşılık, ABD yasaları terörizmin sponsorları olarak sınıflandırılan ve İran'ın da dahil olduğu ülkelere silah satışları yapan ülkelere karşı yaptırım uygulamak yetkisi verse de, Birleşik Devletler, Rusya'ya yaptırım uygulamayacaktı. Ruslar, 1995 anlaşmasından dolayı Rusya'nın silah ticaretinden kar kaybınının 5 milyar dolar olduğunu açıkladı. Şubat 2001'de iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan bir diğer tatsız olay, Sovyet ve daha sonra Rus istihbarat ajansı için casusluk yapan bir Amerikan FBI ajanı Robert Hanssen'in ifşa edilmesiydi. ABD, olaya, 1986 yılından bu yana en büyük diplomatik sınırdışı olan 50 Rus diplomatını görevden atmakla yanıt verdi. Rusya, olaya aynı sayıda ABD'li diplomatı görevden kovmakla tepki gösterdi.

Corc Buş ve Vladimir Putin'in ilk toplantısı Haziran 2001'de Slovenya'da gerçekleşti.⁵⁵ Görüşme sırasında iki Cumhurbaşkanı, “ekonomik, ticari, bölgesel ve güvenlik konularında ikili işbirliğine” değindi. Daha önce sözü edilen olaylara rağmen, toplantı sırasındaki atmosfer samimiydi ve liderler ikili ortaklık ve karşılıklı saygını geliştirmeye kararlıydı. Ancak Rusya Devlet Başkanı, ABD'nin tek taraflı eylemlerinin bu sürece engel teşkil edeceğini vurguladı. İki lider, Temmuz 2001'deki G8 zirvesinin marjlarıyla ilgili ikinci toplantıda ABD'nin bir füze savunma sistemi kurma planlarını müzakere etti ve stratejik silah azaltma konusundaki diyalogu teşvik etmeyi kararlaştırdı. Buna ek olarak, iki Başkan, yatırım ortamı, çok taraflı kurumlarda işbirliği ve diğer konularda küresel ekonomik entegrasyonun sorunlarını ele alacak bir Rus-Amerikan İş Diyalogu inisiyatifini duyurdu.

---

⁵⁵ “Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг.” <http://uchebnik-online.com/131/1750.html> erişim tarihi: 2.01.2017

1998-2001 yılları arasındaki dönem iki devlet arasındaki ilişkilerin periyodik olarak bozulması ile nitelendirilir. Bunun temel nedenlerini aşağıdaki şekilde sadalamak mümkün:

- Rusya ve ABD arasında dış politika konularında fikir çeşitliliğinin keskinleşmesi;
- Rusya'da sosyo-ekonomik durumun ağırlaşması;
- Rus nüfusu içerisinde ABD'ye karşı olumsuz tutumun artması.

22 Şubat 2001 yılında Beyaz Saray'da düzenlenen brifingde ABD Savunma Bakanı Rumsfeld ABD'nin güvenliği açısından güçlü Rusya'dan daha çok, zayıf ve istikrarsız Rusya'dan korkmak gerektiğini beyan etti.⁵⁶ Rusya'nın nükleer silahlarının ve kaynaklarının güvenliğine ve korunmasına büyük önem verilmelidir. Bir sonraki aşamada ABD'nin Rusya ile ilgili politikası işte bu ilkeler temelinde kurulmaya başladı.

Değerlendirme

Soğuk Savaşın sona ermesinden 1990'lı yılların sonuna kadar olan dönemi özetlemek gerekirse, iki ülke arasındaki ilişkilerin sorunsuz ilerlemediğini söylemek mümkün. Fakat buna rağmen, 1990'lı yıllarda iki ülke ikili ilişkilerinde büyük ilerleme kaydetti; bunlar, stratejik alanda işbirliği, ABD'den Rusya'ya sağlanan yardımlar ve Rusya'nın G8'e kabulü gibi çeşitli alanlarda üst düzey toplantıların ve ikili anlaşmaların sayısının artmasıyla izah edilebilir.

1990'lı yıllarda Rusya'da başlayan liberalleşme süreci birçok Batılı politikacılar tarafından ABD- Rusya ilişkilerini iyileştirme ve ilişkileri karşılıklı fayda sağlayan ortaklığa dönüştürme şansı olarak algılandı. Sözü geçen yıllarda dünya iki ülke arasındaki yakınlaşmayı gözlemlese

⁵⁶ <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/02/20020226-5.html>

de, Rusya 1993 anayasal krizi, Çeçenistan'daki savaş, ya da 1996'daki kusurlu başkanlık seçimleri gibi demokratik olmayan eğilimlere başvurdu, fakat bu eğlemler ABD'nin ciddi eleştirilerine neden olmadı. Fakat 1998 yılından başlayaraq Rusya'da siyasal rejim sürekli bozulmaya başladı. Rusya'nın otoriterliğe doğru ilerlemesinin ilişkilerde ana unsur haline geldiğini varsaymak yanlış olsa da, bunun ABD ile Rusya arasındaki ortaklık ilişkilerine engel teşkil ettiği açıkça görölmekteydi.

İKİNCİ BÖLÜM

George W. Bush döneminde ABD-Rusya ilişkileri

2.1. 21. Yüzyılın İlk Yıllarında ABD-Rusya İlişkileri

Rusya'da Vladimir Putin'in 2000 yılının Mart ayında başkanlık seçimlerini kazanarak göreve başlamasının ardından 2000 yılının Ocak ayında yapılan seçimler sonucunda George. W. Bush da ABD'de başkanlık görevine başlamıştır.

11 Eylül'de yaşanan dramatik olaylar şüphesiz dünyayı sallasa da, eşzamanlı olarak Birleşik Devletler ve Rusya arasındaki ilişkileri geliştirmek için bir fırsat sağladı. Putin, başsağlığı dilimleri ve terör eylemini kesin bir kınaması ile Bush'a telefon eden ilk lider oldu. Çok sayıda terör saldırısı yaşayan Rusya, Amerika ve halkı için gerçek destek verdiğini ifade etti.

9/11 terörist saldırıları, özellikle terörle mücadeledeki çabalarını birleştirmek için iki ülke arasındaki işbirliği için pratik bir zemin sağlamıştı. Böylece, Putin'in Kasım 2001'de Birleşik Devletler'e yaptığı yolculuk sırasında iki Devlet Başkanı, "organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığı" ile mücadele için ikili çabalar içeren Afganistan'daki düzeni yeniden kurma ve terörle mücadele etme kararlılıklarını görüştü.⁵⁷ Ayrıca, iki lider, cumhurbaşkanlığı zirvesinde yalnızca küresel güvenlik konularında işbirliği yapma kararlılıklarını sunmakla kalmayıp aynı zamanda ABD-Rusya ilişkilerinde yeni bir aşamaya işaret ederek ortak bir bildiri sundular: "ABD ve Rusya, Soğuk Savaş'ın mirasını üstlendi. Hiç bir ülke diğerini bir düşman, ya da tehdit olarak görmüyor".

Bu nedenle, 9/11 olayları sonrasında Rusya, ABD'ye Taliban ile mücadele için istihbarat yardımı sağladı ve ABD'nin Afganistan'daki çabalarını güçlendirmek için ABD askeri üslerinin Orta Asya'da

---

⁵⁷ "An Agenda for the Bush-Putin Summit in Slovenia"

konuşlandırmasına izin verdi ve bu da bölgenin jeopolitik önemi açısından önemli bir işaretti.

ABD-Rusya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin bir diğer göstergesi, yaygınlaştırma ve terörle mücadele, askeri alanda acil durumlar veya askeri alanda işbirliği gibi ortak çıkar projeleri üzerinde işbirliği yapmak üzere bir NATO-Rusya Konseyi kurma kararıydı. ABD-Rusya ilişkilerinin geliştirilmesinin bir başka kanıtı, 2002'de bir dizi Cumhurbaşkanlığı toplantılarının gerçekleştirilmesi, özellikle ABD ve Rusya Başkanlarının 2002'de en az beş kez bir araya gelmesiydi, bu da cumhurbaşkanlarının bir yıldaki rekor görüş sayısı olarak nitelendirilebilir.⁵⁸

Aralık 2001'de ABD'nin ABM Antlaşmasından çekilmesini ilan etmesine rağmen, Putin'in tepkisi oldukça soğuktu: "Birleşik Devletler başkanının aldığı kararın Rusya Federasyonu Güvenliğine ulusal tehdit oluşturmadığına tamamen inanıyorum."⁵⁹ Ertesi gün Rusya, START II Antlaşması'ndan çekildiğini ilan etti. Antlaşma, Mayıs 2002'de Birleşik Devletler ve Rusya'nın yeni bir silah azaltma antlaşması, özellikle stratejik nükleer savaş başlıklarının sayısını her ülke için 1.700-2.200'ye kadar sınırlayan Stratejik Saldırı Önleme Antlaşması'nı (SORT) imzalamış olması nedeniyle, hiçbir zaman yürürlüğe girmediği için bu adım daha çok sembolik adım olarak algılanmalıdır. 2002 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya karşılıklı olarak Hukuki Yardım Anlaşması imzaladı ve küresel enerji sorunlarını ve bu sektördeki ticaret ve yatırımın önündeki engelleri tartışmak için ilk Ticari Enerji Zirvesi düzenlendi.

Bununla birlikte, Rusya, ABD dış politikasının gelişimi ve onun ABD-Rusya ilişkileri üzerindeki etkisi ile ilgilenmeye başladı. Her

---

⁵⁸ <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/bush-george-w>

⁵⁹

şeyden önce, 2002'nin sonunda NATO'nun genişlemesinin ikinci turunun kaçınılmaz olduğu açıkça görülse de, üç Baltık devletinin NATO'ya kabul edilmesi Rusya için özellikle hoş olmadı ve Rusya, bu ülkelerin NATO üyesi olma şansını baltalamaya çalıştı. Örneğin, Rusya Letonya ve Estonya ile toprak anlaşmazlığını çözmeyi reddetmiş ve hiçbiriyle bir sınır anlaşması imzalamamıştı. Bununla birlikte, Rusya'nın NATO'nun genişlemesi konusundaki tutumu oldukça yumuşaktı; örneğin 2002'de Putin, NATO üyeliğinin herhangi bir ülkenin egemen hakkı olduğunu ilan etmişti.

Moskova için bir diğer rahatsız edici gelişme, ABD'nin Irak'ı istila etme kararıydı; bu karar sadece uluslararası hukuku ihlal etmekle kalmayıp, Moskova'ya ABD'nin Rusya ya da Rusya'nın rızasına ihtiyacı olmadığını açıkça göstermekteydi. Üstelik, Moskova, "Irak'ın Rusya'ya önceki silah sevkiyatlarından dolayı borçlu olduğu sekiz milyar doları ve Irak petrol sahalarını geliştirmek için yapmış olduğu eski sözleşmeleri" kaybetmesinden memnun değildi. Rusya, Birleşik Devletler'i tek taraflı eylemlerinden dolayı açıkça eleştirdi. Örneğin, 20 Mart 2003'te Putin askeri eylemlerin, uluslararası hukukun ve BM Sözleşmesinin ilkelerine ve normlarına aykırı olarak ve küresel kamuoyuna rağmen yürütüldüğünü belirten bir konuşma yaptı. Böylece, NATO'nun genişlemesi ve ABD'nin Irak'taki istilasını, Rusya tarafını daha da rahatsız etmeye ve güvenlik ikilemini yoğunlaştırmaya devam etmekteydi; çünkü bu eylemler, uluslararası sistemde ABD'nin hakim konumuna işaret etmekteydi.

ABD'nin Rusya ile olan ilişkilerinde tek engel Irak'taki ABD operasyonu değildi. ABD-Rusya ilişkilerini etkileyen bir sonraki olay, önceki seçim sonuçlarının iptal edilmesi ve kitlesel protestolardan sonra "Turuncu Devrim" olarak nitelendirilen Ukrayna'daki 2004 Başkanlık seçimleri oldu. Bu seçimlerde Batı yanlısı aday Viktor Yuşçenko Rus

yanlısı rakibi Rakip Viktor Yanukoviçi mağlup etti. Putin, "Turuncu Devrim" in teşvik edilmesine yardım konusunda Birleşik Devletler'i veya diğer Batılı hükümetleri asla suçlamasa da, Ukrayna'da faaliyet gösteren STK'ların Batı tarafından finanse edildiğini belirtti. Böylece, Kasım 2005'te Devlet Duması, yurtdışı kaynaklı STK'lar üzerinde daha geniş denetime izin veren bir yasayı, özellikle de STK'ların faaliyetlerini ve belirtilen hedeflerine uyumluluklarını araştırmak için check-up'a izin verme kanununu kabul etti. Rusya'nın siyasi rejimindeki değişiklikler kuşkusuz Washington'da endişeye neden oluyordu, ancak Moskova'nın Ukrayna'ya gaz arzını kesme kararı ABD'nin daha sert eleştirilerine neden oldu. Örneğin, Mayıs 2006'da ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney, "Petrol ve doğal gaz, tedarik manipülasyonu ya da ulaşımı tekelleştirme girişimlerinde bulunmak suretiyle şantaj araçları haline geldiğinde meşru bir menfaat sunulmamaktadır" ifadelerini kullandı.

2006'nın yazında, iki ülke arasındaki ilişkilerde olumlu bir gelişme oldu; özellikle Rusya ve ABD, sonunda Rusya'nın DTÖ'ye üye olmasını sağlayacak protokolün imzalanmasını tartışmaya başladı. Bununla birlikte, Birleşik Devletler ve Rusya, Rusya'nın DTÖ'ye katılma şansını onaylayacak bir anlaşmaya varmadı. Bu nedenle, 2006 yılında Rusya'nın Ekonomi Bakanı olan German Gref, ABD'nin Rusya'nın DTÖ'ye katılımını karşıdaki üç ayda kabul etmemesi halinde Rusya'nın ABD'ye et dahil olmak üzere tarım ürünlerindeki tüm ihracatını iptal edebileceği konusunda uyardı, ancak 2007 yılının sonbaharında Rusya 30 ABD tesisinden tavuk ve domuz eti ithalatını yasakladı.

2.2. Rus-Gürcü Çatışması ve ABD

Güney Osetya, Sovyet Gürcistan'ın bir parçası olarak yerel özerkliğe sahipti, ancak SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan ayrılıkçı bir hareketin sonucunda 1990-92 yıllarında bölgede acımasız bir savaş yaşandı. 1991'de Güney Osetya'da yapılan referandumda büyük çoğunluk bağımsızlık için oy kullansa da, oylama Gürcistan yetkilileri tarafından kabul edilmedi. 2004'te yeni Gürcü cumhurbaşkanı Mikheil Saakashvili, Güney Osetya'yı 1990'ların başında bir savaş sonrasında benzer biçimde bağımsızlık ilan eden Abhazya'nın yanı sıra Tiflis'in yönetimine geri getirmeyi planladığını açıkça belirtti.

Bu sırada, Rusya, Abhazya ve Güney Osetya hükümetleri ile Gürcistan'ı kızdıracak işbirliği yapmaya başladı. Nisan ayının ilerleyen günlerinde Ruslar, Abhazya'daki barış gücü askerlerinin sayısını artırdı. Bunun ardından, Gürcistan, Rusya'nın onun uçaklarından birini vurduğunu iddia etti.

Gürcü birlikleri, Tiflis yakınlarındaki ABD liderliğindeki bir askeri tatbikatta yer alırken, Rus askerleri de Gürcistan sınırına yakın bir tatbikata başlar. Her iki taraf da yüzlerini kaybetmemek için alan giderek militarize oluyor.

8 Temmuz'da dört Rus askeri uçağı Güney Osetya yakınlarında Gürcistan hava sahasına girerken, ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in gelmesinden bir gün önce AGİT heyeti Gürcistan'ı ziyaret ediyor. Moskova, saldırının olasılıklı bir Gürcü saldırısını önlemek için yapıldığını belirtse de, Gürcistan dışişleri bakanlığı bu eylemi "açık saldırganlık" hareketi olarak kınadığını söylüyor.

Abhazya da şiddet olaylarında bir artış yaşıyor. 9 Temmuz'da, Kodori Vadisi'ndeki Abhaz ve Gürcü kuvvetleri arasındaki çatışma, her iki tarafta birden fazla yaralanma ile sonuçlanır. Gürcistan Abhazları, Gürcistan tarafından kontrol edilen üst Kodori vadisine harç atışları yapmakla suçladığında gerginlik daha da artar.

Çatışmalar, 1 Ağustos'ta Güney Osetya yakınlarında yol kenarlığı bombalaması sonucunda 5 Gürcü polis memuruna yaralanması ile başlamış ve 4 Ağustos'a kadar devam eden dağınık ama şiddetli ateş bombaları ile devam etmiştir.

Rus ve Gürcistan yetkilileri arasında 7 Ağustos'ta yapılan görüşmeler, üst düzey barış görüşmelerinin zeminini hazırlamak amaçlı olsa da başarısızlığa uğramış, ve sadece ateşkesin sağlanması kararlaştırılmış, ateşkes ise yalnızca akşam saatlerine kadar sürmüştür. Bu durumda başkan Saakashvili saatler içinde Gürcistan kuvvetlerini Güney Osetya'da askeri operasyon başlatması için talimat verdi.

Gürcü topçuları bölgedeki hedefleri ateşledi ve birlikler 8 Ağustos tarihinde sabahın erken saatlerinde Güney Osetya'ya girdi. Saldırı, Saakashvili'nin Güney Osetya'ya "sınırsız özerklik" sözü verdikten ve alanda ateşkes ilan edildikten saatler sonra gerçekleşti.

Rusya, Gürcistan kuvvetlerine hava saldırısı ile yanıt verdi. Bu saldırılar daha sonra Güney Osetya dışındaki hedeflere uygulanmakla genişlendi. Gürcistan, Rus kuvvetlerinin 7 Ağustos'ta taşınmadan önce Güney Osetya'ya girdiklerini iddia etse de, Moskova bu iddiayı redd etti.

Gürcistan hükümeti 10 Ağustos'ta ateşkes ilan ederek Güney Osetya'dan birliklerini çıkarmaya başladı. Rus askerleri ise Güney Osetya'da saldırıya geçiyor.

Ruslar ve Abhazya birlikleri savaşta ikinci bir cephe açtıklarından ABD 10 Ağustos tarihinden sonra Rusya hakkındaki kamusal eleştirilerini artırdı. ABD Hava Kuvvetleri, Gürcistan'ın Irak'taki birliklerini ayırmak zorunda kaldıkça, Amerikan siyasi ve ulusal güvenlik görevlileri rahatsız edici kamuoyu yorumları yapmayı da artırdı.

Başkan Yardımcısı Dick Cheney, 10 Ağustos tarihinden sonra Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakashvili'ye telefon açarak "Rus saldırganlığının cevaplanmadan kalmaması gerektiğini" söyledi.

Ulusal Güvenlik Danışmanı James F. Jeffrey, “ABD'nin gücünü Gürcistan'a yardım etmekten alıkoymayacağını, ancak Gürcistan'ın ABD çabalarının odak noktası olmadığını belirtti.”⁶⁰

Irak ve Afganistan'da sürmekte olan Amerikan savaşı sonucunda Birleşik Devletler, gerçekçi bir şekilde, Rusya ile tamamen savaşa girmeden, Gürcistan-Rusya Savaşı'na askeri müdahale konusunda az seçeneğe sahipti.

12 Ağustos'ta Rusya Devlet Başkanı Dimitry Medvedev Rus kuvvetlerine savaşı durdurmayı emretti. Gürcü kuvvetleri hem Güney Osetya'dan, hem de daha önce düzenledikleri Abhazya'nın sadece bir parçası olan Kodori Vadisi'nden çıkarıldı.

14 Ağustos'ta, Gürcistan parlamentosu Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan çekilmek konusunda oy kullandı.

16 Ağustos'ta Rusya ve Gürcistan, Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin Avrupa Birliği başkanı rolünde yaptığı bir barış anlaşması imzaladılar. Anlaşmada Gürcistan ve Rusya'nın güçlerini savaş öncesi tutumlarına çekmesi öngörülüyordu. Fakat Rus kuvvetleri Güney Osetya, başka deyişle Gürcistan'dan tamamen çekilmedi. Eylül ayının başlarında Rus kuvvetlerinin hala Gürcistan'ın Poti limanında olduğu iddia edilmekteydi.

AB tarafından yayımlanan bir raporda, çatışmada 365 Güney Osetya, 170 Gürcü askeri ve 65 Rus asker olmak üzere 850 kişinin öldüğü ve 100 binin üzerinde insanın evlerini terk etmek zorunda kaldığı tahmin ediliyor.

Eylül 2009'da yayınlanan savaşa ilişkin AB raporunun yazarları, "çatışmanın tüm tarafların - Gürcü kuvvetleri, Rus güçleri ve Güney Osetya güçlerinin - uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları yasalarını ihlal etmesi" sonucuna varıyor. Raporda, Tiflis'in Rus silahlı kuvvetlerinin Gürcistan birliklerinin 7 Ağustos'ta gönderilmeden önce Güney Osetya'ya girdiğini iddia etmesinin imkânsız olduğu belirtildi.

---

⁶⁰ Washington Post, 10 Ağustos 2008

26 Ağustos'ta Rusya, Güney Osetya'yı ve Abhazya'yı bağımsız devlet olarak resmen tanıdı.

ABD başkan yardımcısı Dick Cheney, 4 Eylül'de Tiflis'i ziyaret etti. BBC, Cheney'nin "egemenlik alanının istila edilmesinin üstesinden gelmesi" için bir milyar ABD doları tutarında yardım paketini Gürcistan'a sunduğunu bildirdi. Yetkili, Moskova'nın davranışının "Rusya'nın niyetlerine ve uluslararası ortak olarak güvenilirliğine" ciddi şüphe uyandırdığını da belirtti.

Rusya, Eylül ayının sonlarında Abhazya ve Güney Osetya ile oradaki askeri üsleri korumasına izin veren anlaşmalar imzaladı. Her iki bölgede 3.800 birliyin kalması kararlaştırıldı.

Savaş sırasındaki Rus eylemleri, birçok Batılı ülkeler, özellikle ABD tarafından şiddetle eleştirildi.

ABD Başkanı George W. Bush 11 Ağustos sonlarında yaptığı açıklamada "Rusya egemen bir komşu devleti işgal etti ve halkı tarafından seçilen demokratik bir hükümeti tehdit etti, böyle bir eylem 21. yüzyılda kabul edilemez" dedi. Bush ayrıca "Rus kuvvetlerinin yakında başkentteki sivil havaalanını bombalamaya başlayabileceğinin kanıtı da var" diye belirtti. Bush Rusya'yı AB aracılıklı ateşkes anlaşmasını imzalamaya çağırıyor, ve aksi takdirde Rusya'nın Batı ile olan ilişkilerini tehlikeye atacağını iddia ediyordu. Bush yönetimi Gürcistan'ı savunmak için askeri bir yanıt düşünse de, Rusya'ya karşı çatışma başlatmamak için bu düşüncesinden vaz geçti. Bunun yerine, ABD askeri uçaklarda Gürcistan'a insani yardım gönderdi. Bush yönetimi ayrıca Rusya'ya yaptırımlar da uyguladı, fakat bu yaptırımlar Mayıs 2010'da Obama yönetimi tarafından iptal edildi.

Ağustos 2008 olayları Rusya'nın dış politika amaçlarını ve hırsını açık bir şekilde gösterdi. Böyle sert bir tepki yalnızca Rusya'nın kendi vatandaşlarını koruma zorunluluğu ile izah edilemezdi ve durumun kendi etki alanını ıspatlamak ve Gürcistan gibi eksi Sovyet devletlerinin NATO'ya üyeliğini engellemek amaçlı olması açıkça görülmekteydi. Çünkü ABD Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üyeliğinin kabulü için üyelik planı

hazırlayarak diğer ortaklarını da buna teşvik ediyordu. Önemli olan bir diğer konu Rusya'nın ABD ve Batı devletlerinin Kosova'nın bağımsızlığını tanıdıktan sonra Güney Osetya ve Abhazyayla yasal bağlar kurmasıydı, bu adım da bu hükümetler tarafından çıkarılan tüm belgelerin tanınması anlamına geliyordu. ABD ise Güney Osetya'nın bombalanmasını kesin bir şekilde kınayarak bunun ABD-Rusya ilişkilerini tehlikeye attığını belirtmişti. Ağustos olaylarında ABD Rusya'ya karşı yaptırımlar uygulamasına da, ortak askeri uygulamaları iptal etmiş ve Barışçıl Nükleer İşbirliği anlaşmasından geri çekilmişti.

2.3. ABD'nin Polonya'da Füze Yerleştirme Planı

20. yüzyılda Rus istilaları, katliamlar ve katliamlarına çoğu kez muzdarip olan Polonya, Polonya ile ABD arasında bir Amerikan füze savunma üssü kurulması konusunda hızlı bir anlaşmaya vardı. Bu ABD ve Polonya arasındaki uzun zamandır gecikmiş bu anlaşmaya, Polonyanın Rusyanın Gürcistan'a saldırganlığı olarak gördüğü olaylara açık bir yanıtı olarak ulaşıldı.

ABD-Rusya ilişkilerindeki bozulma, özellikle ABD-Rusya liderlerinin konuşmaları göz önüne alındığında oldukça belirgin hale gelmişti. Örneğin, 9 Mayıs 2007'de yaptığı bir konuşmada Putin, belirsiz bir şekilde ABD politikaları ile Üçüncü Reich arasında bir benzerlik duyduğunu dile getirdi:⁶¹ "Dahası, zamanımızda bu tehditler azalmıyor (...) sadece görünümelerini değiştirerek diğer şekle dönüşüyorlar. Üçüncü Reich döneminde olduğu gibi bu yeni tehditlerde de, insan hayatına ve dünyadaki istisnai durum ve diktat iddialarına karşı aynı hakaret vardır ". Bir başka örnek, Putin'in Şubat 2007'de Münih Güvenlik Konferansı

---

⁶¹ Speech at the Military Parade Celebrating the 62nd Anniversary of Victory in the Great Patriotic War <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24238> e.t : 07.03.2017

sırasında konuşmasıydı.⁶² "[...] Birleşik Devletler ulusal sınırlarını her yönden aştı. Bu, onun diğer uluslara karşı uyguladığı ekonomik, siyasi, kültürel ve eğitim politikalarında görülebilir.”

Bu sert bir söylem Bush yönetiminin iki Doğu Avrupa ülkesinde, yani Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde bir füze savunma kalkanı kurma niyeti ile de tetiklenebilir. Rusya tarafı konuyla ilgili derin endişeler içindeydi, çünkü Birleşik Devletler ilk defa stratejik potansiyelini ulusal topraklarında değil, Rus sınırlarına yakın bir noktada konuşlandırmıştı.

Mart 2007'de ABD, Polonya'da anti-balistik bir füze savunma sistemi kurma planlarını Çek Cumhuriyeti'ndeki bir radar istasyonu kurması ile birlikte ilan etti. Her iki ülke eski Varşova Paktı üyeleri idi. ABD'li yetkililer, sistemin Birleşik Devletler ve Avrupa'yı İran veya Kuzey Kore'nin olası nükleer füze saldırılarından korumak için tasarlandığını söyledi. Bununla birlikte Rusya, yeni sistemi potansiyel bir tehdit olarak gördü ve buna karşılık, her hangi bir savunma sistemini yenebileceğini iddia ettiği RS-24 - uzun menzilli kıtalar arası balistik füzelerini test etti. Vladimir Putin, ABD'yi bu yeni gerilimin Avrupa'yı bir "toz fıçısı" haline getirebileceği konusunda uyardı. 3 Haziran 2007'de Putin, ABD'yi füze savunma sistemini kurması halinde Rusya'nın Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ndeki füzeleri hedef alacağı konusunda da uyardı.⁶³

Ekim 2007'de Vladimir Putin, Rusya'nın İran'ın nükleer enerji programına verdiği yardımı görüşmek üzere İran'ı ziyaret etti ve "güç kullanımının kabul edilemez olduğunu belirtti."⁶⁴ 17 Ekim'de Bush'un, "III. Dünya Savaşı'ndan kaçınmak istiyorsanız, nükleer silah yapmak için

---

⁶² Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy
http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/2403_e.t : 07.03.2017

⁶³ "Russia could aim rockets at European missile shield – Putin". *RIA Novosti*. February 14, 2008.
<https://web.archive.org/web/20080217022553/http://en.rian.ru/russia/20080214/99201375.html> e.t:
11.03.2017

⁶⁴ "Russia warns over US-Czech shield". *BBC News*. July 8, 2008. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7496399.stm>
e.t: 12.03.2017

gerekli bilgiye sahip olmalarını engellemek ile ilgilenmeniz gerekiyor" ifadesini kullanması Putin'e mesaj olarak anlaşıldı. Bir hafta sonra Putin, ABD'nin Rusya sınırına yakın bir füze savunma sistemi kurma planlarını, Sovyetler Birliği'nin Küba'da füzeleri konuşlandırdığı zamana benzeyen ve Kübadaki Füze Krizini teşvik eden planları ile karşılaştırdı.⁶⁵

Şubat 2008'de Vladimir Putin, Rusya'nın füze savunma sistemine yönelik olarak bazı füzeleri yeniden hedeflemek zorunda kalabileceğini söyledi: "Bu durumda, uygun bir şekilde yanıt vermek zorunda kalacağız - sistemimizin bir bölümünü bu füzelere karşı yeniden hedeflemeliyiz." Ayrıca, topraklarında NATO üsleri kurma planlarını sürdürdükleri takdirde, "Füzelerimizi milli güvenliğimize tehdit oluşturan tesislere hedeflemeye zorlanacağız" diyerek füzelerin Ukrayna'ya yönlendirilebileceğini belirtti⁶⁶.

Temmuz 2008'de Rusya, ABD füze kalkanının Rus sınırına konuşlandırılması halinde, buna askeri olarak tepki verilmesi gerektiğini söyledi. Rusya dışişleri bakanlığından yapılan açıklamada, "Bir Amerikan stratejik füze kalkanının sınırlarımızın yakınında konuşlandırılması durumunda, diplomatik bir biçimde değil, askeri-teknik araçlarla tepki vermeye zorlanacağız" dedi. Daha sonra, Rusya'nın Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Vitaly Churkin "askeri-teknik araçların" askeri müdahale anlamına gelmediğini, muhtemelen kendi füzelerini yeniden dağıtacağı ve Rusya'nın stratejik duruşunda bir değişikliğin olacağını söyledi.

---

⁶⁵ "Putin compares US shield to Cuba". BBC News. October 26, 2007. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7064428.stm> e.t : 14.03.2017

⁶⁶ "No permanent foreign inspectors in US-Czech radar talks: minister". spacedaily.com. May 11, 2008. http://www.spacedaily.com/reports/No_permanent_foreign_inspectors_in_US-Czech_radar_talks_minister_999.html e.t : 15.03.2017

14 Ağustos 2008'de ABD ve Polonya, İran'ın olası bir füze saldırısından Avrupa ve ABD'yi savunmak için füze kalkanının bir parçası olarak Orbital Sciences Corporation tarafından yapılan 10 eded iki aşamalı füze durdurucusunun Polonya'da yerleştirilmesi kararını kabul etti.⁶⁷ Buna karşılık, ABD, MIM-104 Patriot füzelerinin bir bataryasını Polonya'ya taşımayı kabul etti. Füze bataryası, en azından geçici olarak - ABD Askeri personeli tarafından çalıştırılacaktı. ABD, bir NATO üyesi olan Polonya'yı saldırı anında NATO'dan daha hızlı savunacağına söz verdi.

Buna ek olarak Çek Cumhuriyeti, Çek çoğunluğunun planlara aykırı olduğunu ve yalnızca% 18 destek verdiğini belirten kamuoyu anketlerine rağmen, ülkesinde bir radar izleme istasyonunun yerleştirilmesine izin vermeyi kabul etti. Çek Cumhuriyeti'ndeki radar izleme istasyonu Cumhuriyet de füze savunma kalkanının bir parçası olacaktı. Anlaşma imzalandıktan sonra, Rus yetkililer Rusya'nın sınırındaki savunmaların artacağını ve bunun ABD ile ikili ilişkilere zarar vereceğini öngördüklerini söyledi.

Kasım 2008'de Obama'nın cumhurbaşkanı seçilmesinden bir gün sonra Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev Rusya Federal Meclisi'nde yaptığı ilk yıllık konuşmada, ABD'nin Avrupa Balistik Füze Savunma Sistemi ile ilgili planlarını sürdürdüğü halde, İskender isimli kısa menzilli füzelerini Polonya sınırının yakınındaki Kaliningrad'a göndermeyi planladığını açıkladı.⁶⁸

Askeri-siyasi konularda diyalog 2007'de de devam etse de, iki ülke silah kontrolü alanında veya ABD'nin Doğu Avrupa'da küresel bir füze

---

⁶⁷ Andrusz, Katya. "Poland Gets U.S. Military Aid in Missile-Shield Deal" <https://web.archive.org/web/20121022121349/http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a6kOsE60Adag&refer=home> e.t: 19.03.2017

⁶⁸ Leslie, Neil. "The Kaliningrad Missile Crisis" <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-kaliningrad-missile-crisis> e.t: 20.03.2017

savunma planında yeni düzenlemeler üzerinde anlaşma sağlamadı. Ayrıca, Kasım 2008'de, Rus tarafı Avrupa'da füze kalkını konuşturmasının karşılıklı önlemler gerektirdiğini vurguladı. Örneğin Rusya, Kaliningrad bölgesinde sadece bir "İskender" füze kompleksi değil, aynı zamanda yeni ABD füze savunma sistemi nesnelere elektronik bastırılması için ekipman da kuracaktı.

Mart 2008'de Rus vatandaşlarının Vladimir Putin'in halefini belirlemek amacıyla oy kullanması tüm dünyanın dikkatini Rusya'nın iç siyasetine yöneltti. Seçim sonuçları, Putin tarafından desteklenen Dmitry Medvedev'in Rusya'nın yeni Başkanı olduğunu gösterdi. Buna rağmen, Kremlin'deki değişikliklerin Rusya'nın dış politikasında kayda değer değişiklikler getirmeyeceği belli oldu. Özellikle Putin'in Başbakan olarak atanması önemli bir konuydu ve bu da Medvedev'in gerçek güce ne kadar sahip olduğu konusunda endişeleri ortaya çıkardı. Örneğin, seçimlerden hemen sonra Medvedev "Cumhurbaşkanı Putin'in politik gidişatını koruyacağız" dedi.

Aynı zamanda, "reset" politikasının başlatılmasından önce Birleşik Devletler ve Rusya'nın belirli konularda işbirliği yaptığı gerçeğini belirtmek gerekir. Bu nedenle, ABD ve Rusya arasındaki ilişkiler konusunda ikili bir görev takımı tarafından hazırlanan bir rapor, şunları savunmaktadır: "Putin, Rusya demokrasisinin geri alınmasına başkanlık etmeli, ve ABD İran'ın nükleer silahlar edinmesini engellemek ve teröristlerin kendi ülkesine ya da Rusya'ya saldırmaması için onunla birlikte çalışmalıdır.". Ancak raporda ayrıca, iki ülke arasındaki işbirliğinin normale kıyasla istisnai olduğu belirtiliyor: "ABD-Rusya ilişkilerinde giderek artan sayıda anlaşmazlıklar ön plana çıkmaktadır. Ortaklık ilişkisi kendi potansiyeline ulaşmamaktadır".

ABD-Rusya işbirliğine ilişkin olarak iki ülke 2005 yılında teröristlerin küresel havacılığı tehdit altına alması durumunda Taşınabilir

Hava Savunma Sistemleri üzerindeki kontrolün güçlendirilmesi için işbirliği konulu bir anlaşma imzalandı, ilaveten başkanlar 2006 yılında iki ülke arasında nükleer terörizmi önleme amaçlı ortak bir girişim başlattı. Terörizmin ABD-Rusya işbirliğinin en başarılı olduğu bir alan olduğunu vurgulamak gerekir. Böylece, 2008 , iki ülke arasındaki ilişkilerde artan gerginliğe yol açan yıl olsa bile, ABD ve Rusya, nükleer ve diğer terörizm türlerini önlemek için işbirliğine devam ettiler. İki ülke, uluslararası zirvelere ilişkin olarak bir dizi başka konuda diyalog ve işbirliği yaptı. Örneğin, iki taraf İsrail-Filistin ihtilafı, Irak ve Afganistan'taki durumun istikrarı ve deniz korsanlığıyla mücadele konusunda işbirliği yaptı.

Yine de, iki ülke arasında nükleer silahların yayılmaması konusundaki diyalog, yani İran ve Kuzey Kore'nin nükleer sorunu "ABD'nin askeri-teknik alanda İran'la işbirliği yaptığı için Rus şirketlerine uyguladığı yaptırımlardan dolayı karmaşıktı. Özellikle, 24 Ekim 2008'de Birleşik Devletler, İran'da KİS'lerin üretilmesi için teknolojiler sağladığı iddia edilen Rusya'nın "RosOboronEksport" şirketine karşı yaptırımlar koydu. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, ABD'nin verdiği kararların Rusya'nın İran'ın nükleer sorunu da dahil olmak üzere bir dizi konudaki tutumunu değiştirmesinin pek mümkün olmadığını açıkladı.

Lavrov, ABD'li politikacıların verdikleri kararın, şunları belirterek kabul edilemez olduğunu vurguladı: "İran'daki ticaret ve ekonomi faaliyetlerimizin tamamı ve İran ile askeri-teknik işbirliğimiz, uluslararası hukukun mevcut kurallarına, Rusya Federasyonu'ndaki uluslararası yükümlülöklere ve ihracat kontrol rejimimize sıkı sıkıya bağılı olarak yapılmaktadır." Aynı zamanda, "RosOboronEskport" şirketi konusunda ABD'nin aldığı karar haksız rekabetin bir tezahürü olarak görölüyordu. Ayrıca, 2006 yılında ABD'nin "RosOboronEksport" şirketi

de dahil olmak üzere askeri teçhizat üreten üç Rus şirketine yaptırım uyguladığını belirtmek gerekir.

Ancak Ağustos 2008 olayları, ABD-Rusya ilişkilerini en düşük noktasına götürdü. Rusya'nın 2008 yılı Ağustos ayındaki eylemleri, Rusya'nın hedefleri ve dış politika amaçlarını açıkça gösterdi. Böyle şiddetli bir tepkinin, yalnızca Rusya'nın öne sürdüğü gibi, vatandaşlarını korumak gereği değil, aynı zamanda kendi etki alanını gösterme ve Gürcistan gibi ülkelerin NATO'ya girmesini engelleme arzusuyla izah edilebilir. Ağustos 2008'de meydana gelen olaylardan önce Rusya, NATO'nun Ukrayna ve Gürcistan'a üyeliği konusunda ABD'nin politikasıyla derin ilgileniyordu, özellikle Bush Yönetimi ortaklarını her iki ülkeye bir Üyelik Eylem Planı sunmaya teşvik ediyordu. Ayrıca Kosova'nın bağımsızlığı, Birleşik Devletler de dahil olmak üzere Batılı ülkelerin çoğu tarafından kabul edildikten sonra Rusya, Güney Osetya ve Abhazya ile yasal bağlar kurdu ve bu da iki il hükümetinin yayınladığı tüm belgelerin tanınması anlamına geliyordu.

Birleşik Devletler, Rusya'nın Gürcistan topraklarındaki eylemlerini kınadı; örneğin Bush, "Rusya'nın orantısız tepkisinden dolayı ciddi endişelerimi dile getirdim ve Güney Osetya dışındaki bombardımanı şiddetle kınıyorum" dedi. Ayrıca Bush, "Bu eylemler, Rusların Amerika ve Avrupa'yla olan ilişkilerini de tehlikeye atıyor" vurgusunda bulundu. Fakat Ağustos 2008 olaylarını takiben Birleşik Devletler'in Rusya'ya karşı fiili yaptırımlar uygulamadığını da belirtmek gerekir. Bununla birlikte, ABD-Rusya ilişkileri önemli ölçüde bozuldu. Örneğin, Birleşik Devletler Rusya ile ortak askeri tatbikatlarını iptal etti ve Bush yönetimi, ABD Kongresi'nden barışçıl nükleer işbirliği konulu ikili anlaşmayı geri çekme kararını verdi.

Ayrıca, Rusya Dışişleri Bakanlığı, 2008 ihtilafından sonra Birleşik Devletler'in Rusya üzerinde toplu baskı başlatmaya, Rusya karşıtı

söylemi arttırmaya, NATO-Rusya Konseyi çerçevesinde faaliyetleri askıya almaya, "8'ler Grubunda" da Rusya ile sınırlı etkileşime girmeye çalıştığını ve Rusya'nın DTÖ'ye katılım meselesi ile ilgili olarak da Rusya'nın dış politika girişimlerinin (özellikle Avrupa Güvenlik Antlaşması ile ilgili Rusya'nın önerileri) gözardı edildiği vurgulandı. Dolayısıyla Barack Obama 2009'da göreve başladığında ABD-Rusya ilişkileri oldukça düşük bir noktaya gelmişti.

Değerlendirme

2000'li yılların başında göreve başlayan Bush yönetimi Rusya'yı uluslararası sistemde önemli aktör olarak görmemekteydi. Buna karşılık, bu dönemde Putin de Rusya'nın Ulusal Güvenlik Stratejisinde bir takım değişiklikler yapmıştır. Fakat 11 Eylül saldırıları iki ülke arasında yakınlaşma eylemini başlatan faktör olmuştur. Kendi ülkesinde de terör kuvvetleri ile mücadele eden Rusya terörle mücadele konusunda ABD'ye sınırlı olsa da, destek vermiştir.

Bush yönetimi nükleer silahların sınırlandırılması konusunda Rusya ile işbirliğini sürdürerek, 2002 yılında nükleer başlıkların miktarını 10 yıllık bir sürede her iki ülke tarafından 1700-2200'e düşürülmesini öngören 2002'de START-2 anlaşmasını imzalamıştır.

Fakat bu dönemde iki ülke arasındaki ilişkileri gerilim aşamasına sürükleyen bir takım gelişmeler yaşanmıştır. İlk önce, eski Sovyetler Birliği'nin etki alanı coğrafyasında olan üç Baltik ülkesi Letonya, Litvanya ve Estonya'nın NATO üyesi olması Rusya'yı endişelendirmekteydi. Diğer örnekler sırasında ABD'nin 2003 yılında Irak'a müdahale etmesi, Ukrayna'da 2004 yılında gerçekleşen başkanlık seçimleri ve ABD'nin Polonya'da anti balistik füze savunma kalkanını inşasını planlamasını saymak mümkün. Fakat bu dönemde ilişkileri en olumsuz yönde etkileyen olayın Rusya-Gürcistan çatışması olduğu

açıkça görülmektedir. Fakat diğer aşamada her iki ülkede gerçekleşen başkan değişimlerinin sonucu ilişkilerde “yeni bir başlangıç” sürecini ortaya koyacak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

B. Obama Döneminde ABD-Rusya ilişkileri

3.1. Reset Politikası

2008 yılında hem ABD'de, hem de Rusya Federasyonunda başkanlık seçimleri gerçekleşti ve her iki ülke ahalisi bir sonraki başkanın kim olacağına karar vermek için oy kullandı. Seçim sonuçlarına göre, devletin bir sonraki başkanı, ABD-Rusya ilişkilerine yeni fırsatlar ve meydan okumalar getiren Demokrat Partiyi temsil eden bir aday olan Barack Obama oldu. Obama Yönetimi ikili ilişkilerde değişiklik başlattı, bu nedenle, 6 Mart 2009'da Cenevre'de düzenlenen bir toplantıda Hillary Clinton, Sergey Lavrov'a "reset" (yeniden başlatma, sıfırlama) etiketli sembolik bir düğme sundu ve her iki taraf iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir safhanın başlangıcını ima etti.⁶⁹

ABD-Rusya ilişkilerinin "sıfırlanması", her iki ülkenin çıkarlarını da karşılayacak bir takım karşılıklı imtiyazları ima etti. Eski Başkan Yardımcısı Thomas Graham, "sıfırlama"nın Washington'un Moskova'nın çıkarlarına saygı göstermeye hazır olduğunu göstermek amacıyla yapıldığına dikkat çekti, ancak Obama yönetimi bunu açıkça belirtmedi. Graham'a göre, Beyaz Saray, özellikle, Rusya ile yeni bir nükleer silah azaltma anlaşması üzerinde anlaşma, Avrupa'daki füze savunmasının konuşlandırılmasını yeniden gözden geçirme, Ukrayna ve Gürcistan ile ilişkileri düşürme ve ABD'nin Rusya'nın iç politikalarını eleştirmesini yumuşatması gibi bir dizi adım atmayı planladı.⁷⁰

---

⁶⁹ "U.S.-Russia Relations: In Need of a New Reset". Time. March 16, 2010. <https://web.archive.org/web/20140321182018/http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1971651,00.html> e.t: 01.05.2017

⁷⁰ Cooper, Helene. "Promises of 'Fresh Start' for U.S.-Russia Relations". *The New York Times*. http://www.nytimes.com/2009/04/02/world/europe/02arms.html?_r=1&hp e.t: 05.05.2017

Birleşik Devletler ayrıca Rusya'nın DTÖ'ye katılımı konusundaki çalışmaları tamamlamayı planladı. Buna karşılık, Washington, Rusya'nın Obama'nın nükleerden bağımsız bir dünya vizyonuna ve ABD'nin İran'a ve Afganistan'a yönelik politikası ile ilgili destek almayı umuyordu. Washington tarafından daha önce belirtilen imtiyazları göz önüne aldığına, Rusya tarafı daha sonra, mevcut yönetimin "eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelerine dayalı" ABD-Rusya işbirliğini teşvik etmek istediğini vurguladı.

İki ülke arasındaki “Reset” politikasının uygulanmasının sonuçlarını aşağıdaki şekilde özetlemek mümkün:

- 18 çalışma grubunun dahil olduğu İkili Cumhurbaşkanlığı Komisyonunun kurulması;
- Nisan 2010'da iki liderin 7 yıldan beri sayı 1550'e ulaşan stratejik nükleer savaş başlıklarının sayısında yüzde 30 kesim yapılmasını bildiren “Yeni Başlangıç” anlaşmasını imzalaması;⁷¹
- Mayıs 2010'da Obama'nın 2008 yılında imzalanan ve 2008 çatışmasından sonra geri çekilen barışçıl nükleer işbirliği için ABD-Rusya anlaşmasını Kongreye göndermesi;⁷²
- Eylül'de Obama'nın Avrupada bir füze savunma sistemi oluşturmak için Pentagon planını terk ettiklerini bildirmesi ve ABD'nin artık kıtalararası nükleer güc yerine İran'ın kısa ve orta menzilli füzelerinin oluşturduğu tehditin üzerinde duracağını vurgulaması;
- 2010'da uzun süredir İran'a uygulanan sıkı yaptırımlara karşı duran Rusya'nın nihayetinde BM Güvenlik Konseyi'nin İran'a karşı sert yaptırımlara yetki veren 1929 numaralı

---

⁷¹ <https://www.theguardian.com/world/2010/apr/08/barack-obama-nuclear-treaty-medvedev>

⁷² a.g.e

çözümlemesini desteklemesi ve bunun karşılığında Obama yönetiminin önceden Rusya'nın silah üreten şirketlerine karşı uyguladığı yaptırımları kaldırması,⁷³

- Rusya ve ABD'nin Kuzey Kore tarafından yapılan nükleer deneme bir tepki olarak BM Güvenlik Konseyinin 1874 numaralı çözümlemesini onaylaması,⁷⁴
- Afganistan'la ilgili ortak çabalar: özellikle Rusya'nın kendi topraklarından hava ve kara geçişini sağlaması;
- Rusyanın DTÖ'ya üyeliği;
- Demokrasi ve insan hakları gibi alanlarda işbirliği;
- Turistler ve işadamları için viza rejimini kolaylaştırmak için anlaşmalar.

Temmuz 2009'da ABD-Rusya ilişkilerini daha da geliştirmek için, iki ülke karşıt terörizm, askeri işbirliği, sağlık, tarım, ekonomik ilişkiler, enerji ve diğer alanlar da dahil olmak üzere çeşitli ikili temasların tek bir mekanizmaya entegre edilmesi için on sekiz çalışma grubu bulunan İki Taraflı Başkanlık Komisyonu'nu kurmaya karar verdi. Obama yönetiminin öncelik listesinde silahsızlanma konusu yer aldı ve silahların kontrolü amaçlı çalışma grubu da İkili Başkanlık Komisyonu çerçevesinde kuruldu. Silah kontrolü meselesinin, Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin ana unsurlarından biri olduğuna değinmek gerekir; bu nedenle iki ülke arasında yapıcı bir diyalog başlatmanın temelini oluşturmak için ülkeler yeni bir silah azaltma antlaşmasına ihtiyaç duyuyordu. START antlaşması Aralık 2009'da sona ermiş ve bu da iki tarafın stratejik saldırı silahlarını daha da azaltmak için yeni bir anlaşma hazırlanmasına yol açmıştır. Bu nedenle, Nisan 2010'da iki cumhurbaşkanı, iki tarafın stratejik nükleer savaş başlıklarını yüzde otuz miktarında azaltarak, yedi yılda 1,550'ye ulaşmasını ve denizaltılar,

⁷³ Resolution 1929 (2010) https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf e.t: 17.07.2017

⁷⁴ <https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/1874-%282009%29>

füzeler ve bombacılar gibi cihazların miktarını yarı yarıya azaltmaya zorunlu kılan Yeni START sözleşmesini imzaladı.⁷⁵ Ayrıca, yeni anlaşma, yerinde incelemeler ve veri değişimi gibi doğrulama önlemlerini de öngörüyordu. Sözleşme her iki ülke tarafından da onaylandı ve Şubat 2011'de yürürlüğe girdi.

Daha önce de belirtildiği gibi, silahların kontrol meselesi geleneksel olarak iki ülke arasındaki ilişkilerin en önemli yönlerinden biri oldu ve bu nedenle yeni bir anlaşmanın yapılması gerekliliği, bozulan ikili ilişkileri iyileştirmek için bir fırsat olarak kullanılabilirdi, çünkü yeni bir anlaşma her iki tarafa fayda sağlayacaktı. Bununla birlikte, ABD-Rusya ilişkilerindeki "sıfırlama", yeni bir silah azaltma anlaşmasının imzalanması ile sınırlı değildi. Böylece, Obama yönetimi, ABD-Rusya'nın barışçıl nükleer işbirliği anlaşmasını 10 Mayıs 2010'da Kongre'ye tekrar sundu. 2008'de imzalanan ve 2008'deki çatışmadan sonra Kongreden çekilen bu anlaşma "iki ülkenin nükleer maddeler, teknolojiler ve hizmetleri üzere ticaret" yapmasına olanak sağladı.

Ayrıca, Eylül 2009'da Obama, "Pentagon'un Avrupa'da bir füze savunma sistemi kurma planını" bıraktığını açıkladı ve bu ABD-Rusya ilişkilerindeki en büyük tartışmalardan birine yol açtı. Obama, ABD'nin bunun yerine kıtalararası nükleer güçlerden ziyade İran'ın kısa ve orta menzilli füzelerinin oluşturacağı tehdide odaklanacağını vurguladı. Ancak, Rusya'nın tepkisi oldukça ihtiyatlıydı, çünkü Moskova, yeni sistemin ulusal güvenliği için daha az tehdit oluşturup oluşturmayacağı konusunda belirsizlik içindeydi.

2009'da reset politikası başlatıldıktan sonra, iki ülke bir dizi tartışmalı konu üzerinde atılım yaptı. Böylece, 2010'da, bir zamanlar İran'a yönelik sıkı yaptırımlara sürekli olarak karşı çıkan Rusya BM Genel Konseyi'nin İran'a karşı daha sert yaptırımlar yapma kararlılığını

---

⁷⁵ <https://www.theguardian.com/world/2010/apr/08/barack-obama-nuclear-treaty-medvedev>

ifade eden 1929 sayılı kararını sonunda destekledi.⁷⁶ Yaptırımlar İran'ın nükleer ve balistik füze programının yanı sıra İran ile bir dizi silah anlaşması yapan Rusya için önemli bir konvansiyonel askeri hedef aldı. Buna karşılık, Obama yönetimi daha önce Rusya'nın silah üreten şirketlerine karşı uyguladığı yaptırımları kaldırdı.

Buna ek olarak, Rusya Birleşik Devletlerle birlikte, Kuzey Kore tarafından yürütülen nükleer teste yanıt olarak üretilen BM Güvenlik Konseyi'nin 1874 kararını onaylamıştır.⁷⁷ "Reset" politikasıyla ilgili bir diğer önemli konu Afganistan'da ortak çabalardı, özellikle Rusya, Afganistan'daki operasyonları desteklemek için toprakları boyunca hava ve yerden transit geçirmiştir ve bu nedenle, 2.900'den fazla uçuş, 379.000'den fazla askeri personel ve 45.000'den fazla konteyner nakliye edilmiştir. İki ülke ikili askeri işbirliğini de yeniledi ve korsanlıkla mücadele işlemleri konusunda işbirliği yaptı.

ABD ve Rusya da ikili ekonomik işbirliğini teşvik etmeye çalıştı. 2010 yılında iki ülke arasında bu açıdan önemli bir gelişme yaşandı; özellikle bir takım tartışmalar çözüldü ve iki ülke Rusya'nın DTÖ'ye katılmasına yol açan bir anlaşmaya varmayı başardı. Bu, özellikle 1990'lı yıllardan bu yana Rusya'nın DTÖ üyeliğini sürdürmekte olduğu dikkate alındığında Rusya için önemli bir başarı oldu. Dahası, Birleşik Devletler ile DTÖ müzakerelerinin tamamlanması, iki ülke arasındaki ilişkilerde ek rahatsız edici bir unsuru aradan kaldırdı. Aynı zamanda, DTÖ müzakerelerinin tamamlanmasından önce Rusya ve ABD, önceden ABDden Rusya'ya yapılan kanatlı hayvan ihracatının durdurulmasına ilişkin engellerin kaldırılmasına karar verdiler. Daha önce de belirtildiği gibi 2006 yılında Rusya ve Birleşik Devletler arasında, Rusya'nın DTÖ'ye üyeliği konusunda anlaşma sağlanamadı. Bu da, Rusya'nın bazı

---

⁷⁶ Resolution 1929 (2010) https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf e.t: 17.07.2017

⁷⁷ <https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/1874-%282009%29>

ABD şirketlerinden gelen et ithalatını yasaklamasına yol açtı. Bu durum, bu konuların bu iki ülke arasındaki ilişkilerde ne ölçüde politikleştirildiğini gösteriyor.

Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya, demokrasi ve insan hakları gibi alanlarda işbirliğini teşvik etmeyi başardı. Obama yönetimi, Medvedev'in yolsuzluğun ortadan kaldırılması ve hukukun üstünlüğünü güçlendirme girişimini destekleme konusunda yollar aradı. Böylece, iki ülke arasındaki ilişkiler yalnızca ABD ve Rus yetkilileri arasında görüşmelerin düzenlenmesi ile kalmadı. Obama yönetiminin yetkilileri Rus sivil toplumuyla da bir araya geldi ve USAID aracılığıyla hukukun üstünlüğü, insan hakları, sivil toplum, medya ve siyasi süreçler gibi süreçler üzerinde mali destek seviyesini artırdı. Bununla birlikte, Washington, Rusya'daki insan hakları ihlallerini ve siyasi rejimini eleştirmeye devam etti.

Her ne kadar 2009'dan bu yana iki ülke ikili ilişkileri önemli ölçüde iyileştirmeyi ve bir takım konularda bir atılım gerçekleştirmeyi başarmış olsa da, 2011'de ABD-Rusya ilişkilerini olumsuz etkileyecek rahatsız edici gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin, iki taraf ABD ve NATO'nun Avrupa'da bir füze savunması kurma planı ile ilgili tartışmaları çözemedi.

ABD ve NATO, Rusya'ya gelecekteki füze savunma sisteminin onu hedef almayacağına dair güvence vermesine rağmen, Rus yetkililer bu güvenceleri kuşkuyla algıladı. Rusya tarafı, yeni füze sisteminin Rusyanın nükleer gücünü baltalamaması için objektif bir kanıtın sağlanmasını istedi, ancak ABD bu girişime tepki vermedi. Füze savunması konusu 2012 yılına kadar çözülmedi, bu nedenle Rus yetkililer Rusya tarafının kendi güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almak zorunda kalacağını belirtti.

İki ülke arasındaki temaslarda iki ülke bir miktar ilerleme kaydederken, ABD ve Rusya 2011'de olduğu gibi turistler ve işadamları için vize rejimini kolaylaştırmayı kabul ettiler, ancak Rus yetkililer evlat edinilen Rus çocuklarının hakları konusunda yetersizlik durumuna ve şüpheli gerekçelerle ABD'de mahkum olan Rus vatandaşları için son derece sert cezalara vurgu yaptı. Böylece Rus yetkililer, bir Rus pilotu Konstantin Yaroshenko ve bir işadamı Victor Bout'un uluslararası hukuku birçok defa ihlal ettiği gerekçesiyle mahkum edildiğini, ancak davanın önyargılı ve politik olduğunu belirtti. İkili ilişkileri olumsuz etkileyen bir diğer faktör ise 2011-2012 Başkanlık seçimleri oldu, örneğin ana cumhuriyetçi aday Mitt Romney, Rusya'nı "Amerika'nın jeopolitik düşmanı 1 numara" olduğunu ilan etti.⁷⁸

3.2. Gerilimin Artması

2012'de ABD-Rusya ilişkilerinde Afganistan'daki işbirliğinin sürdürülmesi ve nihayetinde ikili ticareti normalleştiren Jackson-Vanik değişikliğini kaldırma kararı gibi olumlu bir gelişme olmasına rağmen, iki ülke arasındaki ilişkiler geriledi. ABD yetkilileri tarafından insan hakları ihlalleri ile suçlanan bazı Rus yetkililere karşı vize ve mali yaptırımını öngören Magnitsky Yasası ABD Kongresi tarafından kabul edildi. Rusya, Magnitsky Yasası'na tepki olarak USAID'in tüm operasyonlarını durdurdu ve bir dizi Amerikan vatandaşını Rusya'ya girmekten alıkoyan Dima Yakovlev Yasası'nı kabul etti; Rus yetkililere göre bu şahıslar Rus vatandaşlarının insan haklarını ihlal ettiğinden dolayı suçlu bulunmaktaydı. Ayrıca, Rusya 2011 yılında imzalanan ikili "Çocukların Evlat Edinilmesi Konusunda İşbirliği Anlaşması"nı iptal

---

⁷⁸ <http://www.politifact.com/truth-o-meter/statements/2012/oct/22/barack-obama/obama-romney-called-russia-our-top-geopolitical-fo/>

etti. Böylece, siyasi rejim ve insan hakları gibi konularda ABD-Rusya ilişkilerinde bir tahrif anının meydana geldiği ileri sürülebilir.

Aynı zamanda, Rusya tarafı, ABD'nin İran ve Suriye ile ticari ilişkileri sürdüren şirketlere karşı BM Güvenlik Konseyinin verdiği kararların ötesine geçen yaptırımları uygulamaya koyma konusunda oldukça eleştirel davrandı ve Rus şirketlerine veya bankalara karşı bu tür kısıtlamaların ikili ilişkilere önemli ölçüde zarar vereceği konusunda ABD'yi uyardı. Rusya Dışişleri Bakanlığı, ayrıca " Rusya'nın, diğer ülkelere karşı tek taraflı yaptırımlar yasası da dahil olmak üzere ABD düzenlemelerinin bölge dışı uygulamalarını kabul etmediğini ve buna uyum sağlamayacağını" vurguladı. Putin'in cumhurbaşkanlığına geri dönmesinin ABD-Rusya ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini belirtmek gerekir, çünkü Putin Amerika Birleşik Devletleri'ni sürekli olarak Rusya'nın iç siyasetine müdahale girişimlerinden dolayı eleştirmekteydi.

Bununla birlikte, Birleşik Devletler için özellikle hoş olmayan bir olay, Rusya'nın ABD'nin ihbarcısı Edward Snowden'a sığınma hakkı vermesi kararıydı ve bu Obama'nın G20 zirvesi çerçevesinde Putin'le yaptığı görüşmeyi iptal etme kararı almasına neden oldu.⁷⁹ ABD Ulusal Güvenlik Ajansının teknik personeli Snouden "The Guardian" ve "Washington Post" gazetelerine ABD'nin Ulusal Güvenlik Ajansı'nın gizli dosyalarını vermekde suçlanıyordu. 14 Haziran 2013 tarihinde ABD'de Snouden'e karşı itham ireli sürülmüş ve onunla ilgili uluslararası arama ilan edilmişti. 23 Haziran 2013 tarihinde Snouden Rusya'ya geliyor. 1 Ağustos 2013'de Snouden Rusya Federasyonu'nda geçici sığınak, bir yıldan sonra üç yıllık yaşama hakkı alıyor. 1 Kasım tarihinde Snouden

---

⁷⁹ Sanchez, Raf. "Barack Obama cancels meeting with Vladimir Putin over Edward Snowden" <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10228529/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Vladimir-Putin-over-Edward-Snowden.html> e.t: 21.09.2017

ABD'ye af edilmesi ile ilgili başvuru yapıyor. ABD başvurusunu kabul etmiyor ve Snouden'e 30 yıllık hapis ve ya ölüm cezası kesilmesi talebinde bulunuyor. ABD Snouden'in devredilmesini talebinde bulunsada, Rusya bunu kabul etmiyor.

Rusya tarafı, olaydan sonra ABD'nin ikili ilişkilerde olası bir "duraklama" konusunda uyarıda bulunduğunu, ancak bu iddiaların Rusya'nın dünya meselelerinde öncü rolünü göz önüne alındığında savunulamaz olduğunu kanıtladı. Yine de, ABD'li uzmanlar, bir tarafın tüm kanalları kapattığında, özellikle de en üst düzeyde yapacakları bu gibi durumların başarısızlığa, hatta krize neden olabileceği konusunda uyarıda bulundu. Columbia Üniversitesi'nden bir siyaset bilimci olan Robert Legvold, devlet liderlerinin , çatışma durumunda veya Sovyet sonrası alanda 2008 yılına benzer bir durum oluştuğunda karşılıklı ilişkileri iyileştirmeye yatırım yapmadığı durumlarda, bunun ikili ilişkilerin bozulmasını ciddi bir şekilde tehdit ettiğini belirtmişti.⁸⁰

İki ülke arasında üst düzey bir diyalogun her zaman ana unsur olduğunu vurgulamak gerekir. Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın raporuna göre, iki ülke, 2009'de 2002'de yapılan başkanlık toplantılarının sayına ulaşan ve böylece ikili ilişkilerin geliştiğini belirten beş başkanlık toplantısı düzenledi.⁸¹Bu kadar çok sayıda cumhurbaşkanı toplantısı, "reset" politikasını başlatma ve ikili ilişkileri normalleştirme konusundaki ortak çabalarla açıklanabilir. Daha sonraki yıllar, daha az sayıda başkanlık toplantısı, özellikle, yılda yaklaşık iki başkanlık toplantısı yapılması ile nitelendirilebilir.

Ancak, bu toplantıların kalitesine de dikkat etmelidir. Örneğin, 2010'da Başkan Medvedev, ekonomik ve yenilikçi işbirliğinin yaygınlaştırılması üzerine özel bir odaklanma ile Birleşik Devletler'e

---

⁸⁰ Robert Legvold "Return to Cold War", March 28, 2016

⁸¹ http://www.mid.ru/en/main_en

resmi üç günlük bir ziyarette bulundu. Bu dönemde Birleşik Devletler ve Rusya'nın düzenli olarak üst düzey toplantıları organize ettiği sırada, ikili ilişkilerin bozulmasına işaret eden bazı eğilimler görülmektedir. Örneğin, Obama 2013'te sadece Putin'le olan toplantısını iptal etmedi, aynı zamanda Soçi Olimpiyat Oyunlarına katılmama kararı aldı. Dahası, ABD Olimpiyat heyetine ne birinci bayan, ne başkan yardımcısı, ne de Obama'nın Genel Kurmay Başkanı dahil edilmedi.

İkili ilişkilerin bozulmasına rağmen, Birleşik Devletler ve Rusya birçok stratejik konuda işbirliği yapmaya devam ettiler. Örneğin, 2012'de iki ülke Afganistan'da işbirliğini sürdürdü ve Rusya topraklarından hava taşımacılığını sürdürdü. İki ülke Arktik Konsey'deki işbirliklerini de yoğunlaştırdı. Bununla birlikte, Birleşik Devletler ve Rusya Suriye'deki kriz kararında farklı görüşlere sahiptiler; Rusya, Çin ile birlikte Suriye hükümetine karşı yaptırım çağrısında bulunan BM Güvenlik Konseyi kararını veto etti ve egemen ülkelerin içişlerine müdahale etme niyetinden dolayı özellikle Batı ve Amerika'yı eleştirmeye devam etti. Bununla birlikte, iki ülke, Suriye krizindeki pozisyon farklılıklarına rağmen, konuyla ilgili ortak bir zemin bulmayı başardı. Yani, Eylül 2013'te Birleşik Devletler ve Rusya Suriye'nin kimyasal silahlarını ortadan kaldırma konusunda çığır açan bir anlaşmaya vardılar.⁸²

Bu durum, Birleşik Devletler ve Rusya gibi etkili ülkeler arasındaki işbirliğinin, uluslararası önem taşıyan sorunlara çözüm üretmesi gerektiği açıkça ortaya konmuştur. Böylece 2013'te iki ülke, altı ülke grubu çerçevesinde Afganistan ve İran'ın nükleer programı konusunda işbirliğine devam ettiler. Ayrıca, iki taraf da nükleer ve enerji alanlarında bilimsel işbirliğine ilişkin anlaşma imzaladılar ve dışişleri bakanlıkları ile savunma bakanları arasındaki uluslararası güvenlik konusunda

---

⁸² "Syria Crisis: US and Russia agree chemical weapons deal"

<https://www.theguardian.com/world/2013/sep/14/syris-crisis-us-russia-chemical-weapons-deal> 15.08.2017

istişarelere devam ettiler. İki ülke de uzay araştırması konusunda işbirliğine devam etti, ancak Amerika Birleşik Devletleri, Rusya'nın GLONASS ölçüm istasyonlarının ABD topraklarında konuşlanmasını yasaklamıştı. Bununla birlikte, Rusya tarafı, İran, Suriye ve Kuzey Kore ile iş ilişkilerini sürdüren Rus şirketlerinin tüm mali işlemlerini engellemesi için ABD'den gelen sayısız tehditle karşı karşıya olduklarını vurguladı. Ayrıca, iki ülke füze savunması konusunda ortak bir zemin bulamadı ve Rus yetkililer, "Washington'un NATO müttefikleriyle birlikte, Rusya'nın çıkarlarını dikkate almadan küresel bir füze savunma sisteminin kurulmasını sürdürmeye devam ettiklerini" söyledi. Buna ek olarak, Washington, Rusya'nın kısa vadeli geziler için vizesiz rejim başlatma girişimini ihmal etti.

ABD-Rusya ilişkilerinin belirgin biçimde kötüye gittiğini ve "reset" politikasının potansiyeline bakarsak tükendiğini açıkça görüyoruz. Bununla birlikte, 2011'den beri gözlemlenen ABD-Rusya ilişkilerinin bozulması, bu kez ikili ilişkilerin daha ciddi şekilde zarar görmesine rağmen iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir şey değildir. Benzerlikler, 1990'ların sonunda ve 2000'li yıllarda, 11 Eylül olayları ışığında ikili ilişkileri geliştirme girişimi sonrasında da gözlemlenebilir. Dolayısıyla ABD-Rusya ilişkileri, dostane diyaloglardan, karşılıklı suçlamalara ve hatta yaptırımların uygulanmasına kadar irelileyen bir devletlerarası ilişki olarak tarif edilebilir. Bununla birlikte, ilişkilerin gergin olduğu dönemlerde bile, iki ülkenin stratejik alanda işbirliği de dahil olmak üzere bir dizi konuda işbirliği yapmaya devam ettiği gerçeği de gözden kaçırılmamalıdır.

3.3. Ukrayna Krizi

Ukrayna'da yaşanan uzun süreli kriz, 21 Kasım 2013'te başkan Viktor Yanukoviç'in Avrupa Birliği ile bir ortaklık anlaşması

imzalanmasına yönelik hazırlıkları askıya alması kararıyla başladı.⁸³ Bu karar, "Euromaidan" olarak bilinen savunucuları tarafından kitlesel protestolara yol açtı. 23 Şubat 2014'te Başkan Yanukoviç'in uçuşunu takiben, Rus yanlısı ve devrim karşıtı aktivistlerin protestoları, büyük ölçüde Kırım'ın Rusofon bölgesinde başladı. Bunu Donetsk, Luhansk, Xarkiv ve Odessa dahil olmak üzere doğu ve güney şehirlerdeki gösteriler izledi. Bu aylar süren protesto gösterileri sonrasında Yanukoviç 22 Şubat 2014'te protestocular tarafından devrildi ve başkent Kiev'i terk etti.⁸⁴

26 Şubat 2014'ten itibaren Rus yanlısı silahlı şahıslar yavaş yavaş yarımadayı devralmaya başladı. Rusya başlangıçta, Ukrayna'daki bu üniformalı militanların "yerel savunma güçleri" olduklarını söyledi. Bununla birlikte, daha sonra, bunların aslında bir Rus işareti taşımayan Rus askerleri olduklarını ve Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik bir saldırıya dair yerinde rapor teyit ettiklerini itiraf ettiler. 27 Şubat'a kadar, Kırım parlamento binası Rus kuvvetleri tarafından ele geçirildi. Rus bayrakları bu binalar üzerinde yetiştirildi ve kendini hükümet olarak beyan eden bir Rus yanlısı hükümet, Ukrayna'nın bağımsızlığı konusunda referandum düzenleyeceğini söyledi. 16 Mart 2014'te düzenlenen ve uluslararası alanda tanınmayan referandum sonrasında Rusya, 18 Mart 2014'te Kırım'ı ilhak etti.⁸⁵

Mart 2014'ün başından beri, Rus yanlısı ve hükümet karşıtı grupların gösterileri, Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk bölgelerinde, 2014 Ukrayna devrimi ve Euromaidan hareketinin ardından yaygın olarak "Donbass" olarak adlandırılan gösterilerde gerçekleşti. Rusya Federasyonu tarafından Kırım'ın ilhakının ardından gerçekleşen bu

---

⁸³ Ukrainian Crisis – Timeline. BBC News <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> e.t 29.09.2017

⁸⁴ a.g.e

⁸⁵ "Ukrainian Crisis : Timeline of major events"

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11449122/Ukraine-crisis-timeline-of-major-events.html> e.t 01.09.2017

gösteriler ve Ukrayna'nın güney ve doğusundaki Rus yanlısı protestoların bir parçası olan gösteriler kendini hükümet olarak beyan eden Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetlerinin ayrılıkçı güçleri arasında silahlı çatışmaya dönüştü. Ağustos 2014'te üst liderliğin değiştirilmesinden önce ayrılıkçılar büyük oranda Rusya vatandaşları tarafından yönetiliyordu.⁸⁶

22-25 Ağustos 2014 tarihleri arasında Rus topçuları, personeli ve Rusya'nın "insani yardım amaçlı bir konvoy" olarak nitelendirdiği militanların, Ukrayna hükümetinin izni olmaksızın sınırı Ukrayna topraklarından geçtiği bildirildi. Geçişlerin hem Rus yanlısı güçlerin kontrolü altındaki alanlarda, hem de Novoazovsk yakınlarındaki Donetsk Oblastının güney doğu bölgesi gibi kontrolünde olmayan bölgelerde gerçekleştiği bildirildi. Bu olaylar, bir önceki ayda Rus tarafının Ukrayna mevzilerinde düzenlediği bombalı saldırıları izledi. Ukrayna Güvenlik Servisi Müdürü Valentyn Nalyvaichenko, 22 Ağustos olaylarının "Ukrayna'nın doğrudan Rusya tarafından istilasını" söyledi.⁸⁷ Batılı ve Ukraynalı yetkililer de, bu olayları Ukrayna'nın Rusya tarafından "gizli istilasını" olarak nitelendirdi. Bunun bir sonucu olarak, Donetsk ve Luqansk Halk Cumhuriyetlerinin isyancıları bir önceki hükümet askeri saldırısında kaybettikleri bölgenin çoğunu geri kazandılar. 5 Eylül 2014'te Minsk Protokolü⁸⁸ adı altında bir ateşkes anlaşması imzalsansa da, ateşkes ihlalleri yaygındı. Ocak 2015'te ateşkes tamamen çöktü. Donetsk Uluslararası Havaalanı ve Debaltseve de dahil olmak üzere savaş bölgelerinde ağır savaş başladı. 12 Şubat 2015'te Minsk II olarak adlandırılan yeni bir ateşkes anlaşması imzalandı.⁸⁹

---

⁸⁶ a.g.e

⁸⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=C36keRN9rdo>

⁸⁸ "Ukraine Ceasefire: New Minsk Agreement Key Points" BBC News. <http://www.bbc.com/news/world-europe-31436513> e.t 04.9.2017

⁸⁹ <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/02/15/minsk-ii-at-two-years/>

Böylece, Şubat 2014'te Ukrayna'da Viktor Yanukoviç hükümetinin çöküşünden sonra Rusya, 16 Mart 2014'te yapılan tartışmalı bir referandum temelinde Kırım'yı ilhak etti.⁹⁰ Başkan Barack Obama'nın 28 Şubat'ta yaptığı açıklamada, Rusya'ya Kırım'a müdahale etmemesi konusunda uyarıda bulunduğu bildirildi. Açıklamada Başkan Obama'nın "Rusya Federasyonu tarafından Ukrayna'da uygulanan askeri harekete ilişkin raporlardan derinden endişe duyduğu" belirtildi.⁹¹ O, "Ukrayna'nın egemenlik ve toprak bütünlüğünün ihlal edilmesinin, Ukrayna, Rusya ya da Avrupa'nın menfaatine olmadığını ve istikrarı bozucu nitelikte olacağını" ve "Rusya'nın Ukrayna'nın bağımsızlık ve egemenliğine saygı gösterme taahhüdününün ve uluslararası yasaların açık bir ihlali olacağını" belirtti.

1 Mart'ta Obama, Putin ile telefon görüşmesi yaptı ve Rus işgalinin Ukrayna egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün ihlali ve uluslararası hukukun ihlali olduğunu ifade etti. Obama, siyasi ve ekonomik açıdan daha büyük izolasyon konusunda uyarıda bulunarak Rusya'nı ABD'nin Rusya başkanlığındaki 40 G8 zirvesinden çekilmesile tehdit etti.⁹²

6 Mart'ta Obama, Ukrayna'daki duruma katkıda bulunan bazı kişilerin mülkiyetini engellemek için 13660 Sayılı İcra Emrini imzaladı.⁹³

17 Mart'ta Obama, 13660 Sayılı İcra Emri tarafından öngörülen daha önceki yaptırımların kapsamını genişleten Ukrayna'daki duruma katkıda bulunan ek kişilerin mülkiyetini engellemek amacıyla bazı Rus

---

⁹⁰ "Ukrainian Crisis : Timeline of major events"

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11449122/Ukraine-crisis-timeline-of-major-events.html> e.t 01.09.2017

⁹¹⁹¹ https://www.washingtonpost.com/politics/running-transcript-president-obamas-sept-10-speech-on-syria/2013/09/10/a8826aa6-1a2e-11e3-8685-5021e0c41964_story.html?utm

⁹² "Интересы РФ и США в отношении Украины несовместимы друг с другом": Глава Stratfor Джордж Фридман о первопричинах украинского кризиса". **Kommersant**. December 19, 2014

<https://www.kommersant.ru/doc/2636177> e.t 16.09.2017

⁹³ Executive Order 13660—Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine

https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo.pdf e.t : 15.09.2017

hükümet yetkililerinin ABD'deki varlıklarının dondurulmasını içerecek şekilde 13661 Sayılı İcra Emrini imzaladı ve onların ABD'ye girişlerini engelledi.⁹⁴

3 Nisan'da Birleşik Devletler Enerji Bakanlığı, Rusya Federasyonu tarafından işletilen nükleer şirket olan Rosatom'u çeşitli barışçıl atom işbirliği projelerinin askıya alındığı konusunda bilgilendirdi.

ABD, referandumu yasadışı ilan eden BM Güvenlik Konseyi kararını sundu; 15 Mart'ta bu karar Rusya tarafından veto edildi ve diğer 13 Güvenlik Konseyi üyesi karar için oy kullandı. 2016'da Moskova'daki bir mahkemede, Yanukoviç yönetiminin eski üst düzey Ukraynalı yetkilileri, hükümetin çöküşünün, ABD hükümeti tarafından organize edilen ve sponsorluğa dayanan bir darbe olduğunu düşünüyorlardı. Rus gazetesi Kommersant, George Friedman'ın "tarihteki en bariz darbe" olduğunu söylediğini iddia etse de, kendisi bu düşüncesinin bağlamdan çıkarıldığını ifade etmiştir.

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Mart 2014 başlarında Rusya'nın Kırım'la ilgili hareketlerine ilişkin basında çıkan soruları yanıtladı: "Bu, tamamen bahane uydurulmuş bir saldırganlık eylemidir: 21. yüzyılda gerçekten 19. yüzyılın davranışları ile yüz yüzeyiz, ve eğer Rusya saldırganlığına devam ederse, G8 ülkelerinin Soçi'de bir araya gelecek" diye belirtti. 24 Mart 2014'te ABD ve G8'deki müttefikleri Rusya'nın siyasi forumdaki üyeliğini askıya aldı. Karar, önemsiz bir şekilde Rusya tarafından reddedildi.

Mart 2014'ün sonunda, ABD başkanı Obama, Ukrayna'ya herhangi bir Batı devletinin askeri müdahalesini reddetti ve Rusya'nın Kırım'ı ilhakının zor olacağını itiraf etti; Ancak, Rusya'yı ABD için büyük bir güvenlik tehdidi oluşturmayan bir "bölgesel güç" olarak nitelendirdi.

⁹⁴ Executive Order 13661—Blocking Property of Additional Persons Contributing to the Situation in Ukraine https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo2.pdf e.t : 15.09.2017

⁹⁵En son Ukrayna krizi ABD-Rusya ilişkilerini önemli ölçüde gerilettiler. Rus birliklerinin Kırım'a yayılmasının ardından 28 Şubat 2014'te kamuoyu önünde konuşması sırasında Başkan Obama, Rus yetkililerde öfkeli tepki yaratan "Ukrayna'ya yapılacak askeri müdahalelerin maliyeti olacak" diye bir uyarıda bulundu. Örneğin, Rusya Federasyonu Konseyi Başkanı Valentina Matviyenko, Obama'nın yalnızca Rusya'yı tehdit ettiğini ve Rus halkına karşı saygısızlık gösterdiğini değil, Putin'den "Rusya'nın Amerika Birleşik Devletleri büyükelçisini geri çağırmasını" istediğini de açıkladı. Gerçekçi tarafından bakıldığında etki alanını belirlemek ve Karadeniz'deki deniz tabanını korumak için stratejik bir hareket olarak görülebilecek yarımada'yı ekleme şansını Rusya'ya sağlama şansı veren tartışmalı bir Kırım referandumunun ardından Birleşik Devletler, tedbirlerini aldı ve Avrupa ortaklarıyla üç aşamalı yaptırımlar üzerinde tartışmaya başladı. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Obama, Rusya'yı uluslararası düzeyde izole etmenin gerekliliği konusunda ısrarcı davranıyordu. Bu nedenle 26 Mart 2014'te Obama şunları söyledi: "Birleşmiş olduğumuz sürece, Rus halkı, kaba kuvvet yoluyla güvenliği, refahı ve aradıkları statüyü sağlayamayacağını anlamalı" diyerek ifadesini tanımladı.⁹⁶

Yaptırımları başlatmadan önce, Birleşik Devletler Rusya ile ticari ve askeri işbirliğini askıya aldı. Böylece ABD, ikili ticaret bağlarını derinleştirmeyi amaçlayan ülke ile ticaret ve yatırım görüşmelerini değil, "tatbikatlar, ikili görüşmeler, liman ziyaretleri ve planlama konferansları" da dahil olmak üzere askeri işbirliğini de iptal etti. Daha sonra, Birleşik Devletler ortaklarıyla birlikte, Soçi'deki ve 24 Mart 2014'teki G8 zirvesini iptal etti ve Rusya'nın G8'e katılımını askıya aldı.

---

⁹⁵ "Barack Obama: Russia is a regional power showing weakness over Ukraine". *The Guardian*. March 25, 2014 <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness> e.t: 18.09.2017

⁹⁶ <https://www.washingtonpost.com/world/transcript-president-obama-gives-speech-addressing-europe-russia-on-march-26/2014/03/26/07ae80ae-b503-11e3-b899-20667de7>

⁹⁷17 Martta ABD, bir takım Rus yetkililere ve işadamlarına karşı yaptırımlar da başlattı, ancak 20 Mart'ta Birleşik Devletler, bu yaptırımlar listesine 20 Rus üst düzey yetkilisini ve Rusya Bankası'nı da ekleyerek genişletti. Ayrıca, Obama, Washington'un Rusya'nın kilit endüstrilerine karşı yaptırımlar koymasına izin veren bir yönetici kararı imzaladı. Rusya, ABD'ye yaptığı herhangi bir yaptırımın cevap nitelikli tepkiye yol açacağını belirtti ve bu nedenle 20 Mart 2014'te Rusya dokuz ABD'li yetkiliye ülkesine giriş izni vermedi.⁹⁸

Yine de Rusya'nın 27 Martta Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin ardından, Birleşik Devletler yaptırımlara devam etti ve savunma ürünleri ve savunma hizmetlerinin Rusya'ya ihracı için lisans verilmesini yasakladı. ABD-Rusya arasındaki ilişkilerin bozulması karşılıklı uyuşturucu karşıtı işbirliğini de etkiledi ve bu nedenle 28 Mart'ta Birleşik Devletler "Rusya ile uyuşturucu kaçakçılığına karşı mücadele üzere" işbirliğini askıya aldı ve bu da Birleşik Devletler'den daha çok Rusya'ya zarar verecekti, çünkü ABD Latin Amerika uyuşturucu kaçakçılığından daha çok etkilenmiş durumdaydı. Ayrıca, 30 Mart'ta ABD "İkili Başkanlık Komisyonunun askıya alındığını, ancak projelerin uygulanması için Ukrayna finansın yönlendirileceğini belirtti. Başkanlık Basın Sekreteri Dmitry Peskov, bu kararın karşılıklı çıkar çatışmaları yönünde iki yönlü iletişim kanalını ortadan kaldırdığını söyledi. Washington tarafından atılacak bir sonraki adım, Uluslararası Uzay İstasyonu projesi hariç, füze savunma alanında Rusya ile yapılan istişarelerin ve uzayda işbirliğinin askıya alınması oldu. ABD, bir dizi barışçıl nükleer enerji projeleri ve nükleer güvenlik konularında faaliyet gösteren Nunn-Lugar programı kapsamında işbirliği konusunda Rusya ile işbirliğini durdurdu. Buna ek olarak, Rus araştırmacıların, Fermilab

---

⁹⁷ Ukrainian Crisis – Timeline. BBC News http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275_e.t 29.09.2017

⁹⁸ Ukrainian Crisis – Timeline. BBC News http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275_e.t 29.09.2017

ve Brookhaven Ulusal Laboratuvarı da dahil olmak üzere Enerji Dairesi tesislerine erişimi engellendi.

28 Nisan 2014 tarihinde, Ukrayna krizi ve bu konuda Rusya'nın iddia edilen rolüne bağlantılı olarak, Amerika Birleşik Devletleri yedi Rus üst düzey yetkilisinin varlıklarını dondurdu, ve 17 Rus şirketine karşı yeni yaptırımlar uyguladı.⁹⁹ Genişletilmiş yaptırımlar, Cumhurbaşkanı Putin'in yakın görevlilerini ve işadamlarını hedef aldı, örneğin, ABD yaptırımlarına giren 17 şirketin dördü Başkan'ın yakın ortakları olan iş adamları tarafından kontrol ediliyordu. Dahası, Birleşik Devletler, Rusya'nın askeri gücünü artırmaya yardım edebilecek yüksek teknoloji ürünlerinin Rusya'ya ihraç edilmesini de yasakladı. Aynı zamanda, Obama, Avrupa'nın Rusya'ya baskı yapma konusundaki istekliliği ile ilgili memnuniyetini dile getirdi ve "Rusya'nın daha önce hiçbir zaman daha fazla izole edilmediğini" belirtti.

2014 baharında huzursuzluk doğu Ukrayna'ya yayılırken, ABD ile Rusya arasındaki ilişkiler daha da kötüye gitti. ABD hükümeti, Rusya'nın Ukrayna'daki faaliyeti için cezai yaptırım uyguluyordu. Rusya'nın büyük enerji, finansal ve savunma şirketlerini hedef alan Başkan Obama'nın Temmuz 2014'te ilan ettiği yaptırımlardan sonra Rusya, yaptırımların 1980'lerin Soğuk Savaş döneminde düşen ikili ilişkilere ciddi şekilde zarar vereceğini söyledi.

Putin, Dışişleri Bakanı John Kerry, Victoria Nuland ve John F. Tefft ile Aralık 2015'te Ukrayna ve diğer konuları görüşmek üzere bir araya geldi.¹⁰⁰

Mart 2014'ten 2016'ya kadar, ABD'nin yanı sıra AB ve diğer bazı ABD müttefikleri tarafından altı tur yaptırım uygulandı. İlk turlar, varlıklarını dondurarak ve giriş iznini reddetmek suretiyle Putin'e yakın

⁹⁹ a.g.e

¹⁰⁰ Ukrainian Crisis – Timeline. BBC News <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> e.t 29.09.2017

olan kişileri hedef aldı. Rusya, bu yaptırımlara bazı gıda ürünlerinin ithalatını yasaklamakla ve Rusya'ya yaptırım uygulayan ülkelerden bazı hükümet yetkililerinin ülkeye girmesini yasaklayarak yanıt verdi.¹⁰¹

2014 yılının sonlarına doğru ABD'nin desteğiyle Ukrayna'nın Özgürlük Destek Yasasına geçişi¹⁰², bazı Rus devlet firmalarının Batılı finansman ve teknolojiye mahrum bırakılması, ayrıca 350 milyon dolarlık silah ve askeri teçhizatın Ukrayna'ya verilmesi, ve ABD Başkanı'nın icra kararıyla yapılan başka bir yaptırım turunun uygulanması gibi bir takım olaylar söz konusu oldu.¹⁰³

Ukrayna ile ilgili durum nedeniyle, Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin keskinleşmesi durumu Rusya'nın eylemlerinden dolayı kınandı ve ilişkilerin Soğuk Savaşın bitiminden bu yana en kötü noktaya geldiği açıklandı.

3.4. Suriye İç Savaşı

Suriye ayaklanması ve ya Suriye krizi olarak da bilinen Suriye iç savaşı, Suriye'de devam etmekte olan silahlı bir çatışma olup, Baas hükümeti ve bu hükümeti kaldırmak isteyen güçler arasındaki savaş olarak nitelendirilir. 15 Mart 2011'de başlayan gösteriler, Arap Baharı olarak bilinen diğer Arap ülkelerinde yapılan gösterilere benzer niteliktedir. Suriye'deki protestocular ailesinin 1971 yılından beri Suriye'de cumhurbaşkanlığı yaptığı cumhurbaşkanı Beşar Esad'ın istifasını istemektedirler.

---

¹⁰¹ "Ukraine crisis: Russia defies fresh Western sanctions". BBC. December 20, 2014. <http://www.bbc.com/news/world-europe-30560941> e.t : 17.09/2017

¹⁰² Statement by the President on the Ukraine Freedom Support Act <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/12/18/statement-president-ukraine-freedom-support-act> e.t : 24.09.2017

¹⁰³ Baker, Peter. "Obama Signals Support for New U.S. Sanctions to Pressure Russian Economy". *New York Times* https://www.nytimes.com/2014/12/17/world/europe/obama-signing-russia-ukraine-sanctions-bill.html?_r=0 e.t: 25.09.2017

İlk olarak, Nisan 2011'de Suriye Ordusu ülke çapında göstericilere ateş açtı. Aylarca süren askeri savaşlardan sonra, protesto gösterileri silahlı bir isyana dönüştü. Muhalefet güçleri Suriye ordusu ve sivil gönüllülerden ayrılan askerlerdi ve muhalefet savaşçılarının merkezi bir liderliği yoktu. Savaşlar ülke çapında birçok kasaba ve şehirde gerçekleşmekteydi. 2011 sonlarına doğru İslamcı grup olan el-Nusra Cephe muhalefet kuvvetlerinde daha büyük bir rol oynamaya başladı. 2013'te Hizbullah Suriye ordusuna destek olarak savaşa girdi.

Suriye hükümeti Rusya ve İran'dan askeri destek aldı. Katar ve Suudi Arabistan ise isyancılara silahlı destek verdi. Temmuz 2013'e gelindiğinde, Suriye hükümeti ülke topraklarının yaklaşık yüzde 30-40'ını ve Suriyeli nüfusun ise yüzde 60'ını kontrol ede biliyordu.¹⁰⁴ 2012'de yayınlanan BM raporunda, savaşların farklı mezhepler veya gruplar arasında olduğunu belirtildi. Savaşlar, temel olarak Sünni ve Şii isyancı grupları arasında gerçekleşmekteydi.

2013'te Suriye rejiminin isyancılara karşı kimyasal silahlar kullanması uluslararası topluluğun dikkatini çekti. Suriye hükümeti, kimyasal silahlarını 2014'te teslim ettiğini belirtti, ancak savaşı diğer silahlarla sürdürmeğe devam etti.

2011 ilkbaharında Suriye İç Savaşı'nın başlamasından kısa süre sonra ABD Suriye hükümetine yaptırım uyguladı ve başkan Beşar Esad'ı istifaya çağırdı. Bununla birlikte, Suriye'nin uzun zamandır müttefiki olan Rusya, ABD ve bölgesel müttefikleri tarafından desteklenen isyancılara karşı Suriye hükümetine olan desteğini sürdürdü ve artırdı.

Rusya, 30 Eylül 2015'te Beşar Esad başkanlığındaki Suriye hükümetine destek vererek, Suriye'deki savaşın hava kampanyasını başlattı. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un Ekim 2015 ortasında

---

¹⁰⁴ "Сирийское урегулирование продвинулось не дальше Башара Асада". *Kommersant*. November 16, 2015 <https://www.kommersant.ru/doc/2855020> e.t: 11.10.2017

yaptığı açıklamaya göre, Rusya, ABD'yi askeri çabaları koordine etmek için İran, Irak, Suriye ve Rusya tarafından kurulan Bağdat merkezli bilgi merkezine katılmaya davet etti, ancak kendi düşüncesine göre davete ilişkin "yapıcı" yanıt alamadı. Putin'in ABD'ye üst düzey bir Rusya delegasyonunun gitmesi ve ABD'li bir heyetin Suriye'deki işbirliğini görüşmek üzere Moskova'ya gelmesi önerisi de ABD tarafından reddedildi.¹⁰⁵

ABD Başkanı Obama, Ekim 2015'ün başında Rusya'nın Suriye'deki askeri kampanyasını "felaket reçetesi" olarak nitelendirdiğini söyledi.¹⁰⁶ Üst düzey ABD'li askeri yetkililer Suriye'de Rusya ile askeri işbirliği yapmayı reddetti. Savunma Bakanı Sekreteri Ashton Carter ve diğer üst düzey ABD'li yetkililer, Rusya'nın kampanyasının öncelikle ABD Başkanı Barack Obama'nın defalarca iktidardan ayrılması için çağrıda bulunduğu Esad'ı desteklemek olduğunu söyledi.¹⁰⁷

Kremlin'in olaya ilişkin raporuna göre, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin 20 Ekim 2015'te Suriye'de Rusya kampanyasının başlatılmasına üç hafta kala, Moskova'da Beşir Esad'la bir araya geldi ve ortak askeri kampanya tesis edilmesi ve Suriye'deki savaşla ilgili siyasi uzlaşma konularını görüştü. Toplantı, Beyaz Saray tarafından sert bir şekilde kınandı.¹⁰⁸

Rus liderliğinin asıl amaçlarından biri, ABD ve Batı ile olan ilişkinin normalleştirilmesi olabilirken, Suriye'de meydana gelen durum

---

¹⁰⁵ "US refuses to receive PM Medvedev's delegation to coordinate anti-terrorist actions in Syria". *RT English* <https://www.rt.com/news/318634-us-refusal-russian-delegation/> e.t: 3.10.2017

¹⁰⁶ Gordon, Michael R.; Kramer, Andrew E. . "Tension With Russia Rises as U.S. Halts Syria Negotiations". *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2016/10/04/world/middleeast/us-suspends-talks-with-russia-on-syria.html> e.t: 18.10.2017

¹⁰⁷ "As Russia escalates, U.S. rules out military cooperation in Syria". *Reuters*. October 7, 2015 <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-usa-cooperation/as-russia-escalates-u-s-rules-out-military-cooperation-in-syria-idUSKCN0S11EH20151007> e.t: 17.10.2017

¹⁰⁸ "Assad Makes Unannounced Trip to Moscow to Discuss Syria With Putin". *The New York Times*. October 21, 2015. <https://www.nytimes.com/2015/10/22/world/middleeast/assad-putin-syria-russia.html?hp&action=click&pqttype=Homepage&module=a-lede-package-region&region=top-news&WT.nav=top-news&r=0> e.t: 21.10.2017

Ekim 2015'te Rusya ile ABD arasında bir vekalet savaşı olarak ilan edildi.¹⁰⁹ Ekim ve Kasım 2015'te Viyana'da düzenlenen ve İran'ın ilk kez katıldığı Suriye barış görüşmelerinin iki turu, ABD ve Rusya arasında Suriye'deki durum ve birincil olarak, Beşar Esad'ın siyasi geleceği konusundaki anlaşmazlığı vurguladı. Viyana'daki görüşmelerin ardından, Türkiye'deki G-20 Zirvesi'nin oturum aralarında Obama ve Putin ikili bir toplantı düzenledi ve bu süre boyunca Suriye'deki durumla ilgili iki lider arasında bir uzlaşmaya varıldığı bildirildi.

Suriye konusunda ikili görüşmeler, 3 Ekim 2016'da ABD tarafından tek taraflı olarak askıya alındı, bu adım ABD hükümeti tarafından Suriye ve Rus birlikleri tarafından yeni başlatılan Halep¹¹⁰ saldırısına tepki olarak sunuldu. Aynı gün, Putin, ABD ile olan 2000 Plutonyum Yönetimi ve İmhâl Anlaşması'nı¹¹¹ (ilgili anlaşma 31 Ekim 2016'da imzalandı) ABD'nin bu hükümlere uyma konusundaki başarısızlığını gerekçe göstererek askıya alan bir kararname imzaladı. Bununla birlikte, Rusya'daki BM büyükelçisi Vitaly Churkin, 1973 Arap-İsrail Savaşı sırasındaki uluslararası duruma atıfta bulunarak, Ekim 2016'nın ortasında ABD ile Rusya arasındaki gerginliğin "Muhtemelen 1973'ten bu yana en kötü noktaya geldiğini" belirtti.¹¹² Lozan ve Londra'da Suriye konusunda iki tur görüşmeden sonra ABD ve İngiltere'nin dışişleri bakanları, Rusya ve "Esad rejimi"nin Halep'teki hava hareketini durdurmadığı sürece, Rusya ve Suriye'ye yönelik ilave yaptırımların yakın olacağını söyledi.¹¹³

---

¹⁰⁹ "U.S. Weaponry Is Turning Syria Into Proxy War With Russia". *The New York Times*. October 12, 2015 https://www.nytimes.com/2015/10/13/world/middleeast/syria-russia-airstrikes.html?_r=0 e.t: 12.10.2017

¹¹⁰ "Syria conflict: West considers new sanctions over Aleppo". BBC. October 16, 2016 <http://www.bbc.com/news/uk-politics-37670528> e.t: 7.10.2017

¹¹¹ "Путин подписал закон о приостановлении действия соглашения с США об утилизации плутония" <http://www.newsru.com/russia/31oct2016/plutonium.html> e.t: 27.10.2017

¹¹² "Russia's United Nations Ambassador: Tensions with US are probably worst since 1973". *The Independent*. October 15, 2016. <http://www.independent.com.mt/articles/2016-10-15/world-news/Russia-s-United-Nations-Ambassador-Tensions-with-US-are-probably-worst-since-1973-6736165242> e.t: 14.10.2017

¹¹³ Cockburn, Harry. "UK and US propose economic sanctions against Russia over 'barbaric siege' of Aleppo". *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/uk-us-economic-sanctions-russia-barbaric-siege-aleppo-boris-johnson-a7364701.html> e.t: 8.10.2017

Başkan Barack Obama'nın 18 Mart 2011'deki ifade ettiği bu fikirle, şiddet kullanımını kınadı: "ABD, ifade ve toplanma özgürlüğü de dahil olmak üzere evrensel bir dizi haklardan sorumludur ve Suriye hükümeti de dahil olmak üzere meşru hükümetlerin iktidarda olması gerektiğine inanmaktadır."¹¹⁴

18 Mayıs'ta Obama, Esad'a ve altı diğer üst düzey Suriyeli yetkiliye yaptırım uyguladı. Hazine Bakanlığı tarafından Suriye ve İran istihbarat servislerine ve komutanlara karşı ek yaptırımlar uygulandı. 20 Mayıs'ta ABD Esad'a reform yapmayı, ya da istifa etmeyi teklif etti.¹¹⁵

31 Temmuz'da bu tarihe kadar ayaklanmanın en kanlı günü olan ve Ramazan öncesi yapılan müdahaleye yanıt veren Obama şiddeti kınadı ve Esad'ın "tarihin ve halkının yanlış tarafında" olduğunu ve "Kendi eylemleri ile Beşar Esad kendisinin ve hükümetinin geçmişte bırakılacağını ve sokaklarda gösterilen cesur Suriyelilerin geleceği belirleyeceğini ve demokratik rejime geçiş ilerlediğinde Suriye'nin daha iyi bir yere çevrileceğini söyledi. " O, Esad'ın istifasını açık bir şekilde talep etmese de, ABD'nin uluslararası alanda "Esad hükümetini izole etmek ve Suriye halkına destek vermek" gayretini artıracaklarını söyledi.

ABD hükümeti 10 Ağustos'ta Şam'a bağlı Suriyeli telekom şirketleri ve bankalarına yönelik yeni ekonomik yaptırımlar başlattı. Yaptırımlar, ABD vatandaşlarının Suriye Ticari Bankası, Suriye Lübnan Ticaret Bankası veya Syriatel ile ticaret yapmasını engelliyor ve bu şirketlerin ABD'deki varlıklarını donduruyordu.

Obama, 18 Ağustos'ta yayınlanan yazılı bir bildiriye, Esad'ın istifası ifadesini ilk kez açıkça belirtti: "Suriye'nin geleceği halkı tarafından belirlenmelidir. Suriye halkının geleceği uğruna, artık Başkan Esad'ın

¹¹⁴ "U.S., Russia escalate involvement in Syria". *CNN*. October 13, 2015
<http://edition.cnn.com/2015/10/13/middleeast/syria-civil-war/index.html> e.t : 27.10.2017

¹¹⁵ "Syria crisis: US attacks Moscow welcome for Assad". *BBC*. October 22, 2015
<http://www.bbc.com/news/world-europe-34595409> e.t : 23.10.2017

ayrılma zamanı geldi "dedi. ¹¹⁶Yine şiddetli bir şekilde darbeyi kınadı, fakat ABD'nin Esad'a iktidardan çekilmesi için siyasi ve ekonomik baskının ötesinde Suriye'nin işlerine müdahale etmeyeceğini tekrar belirtti. AB ve Kanada, ABD'nin Suriye'de rejim değişikliği çağrılarına katıldı. ABD Suriye menşeli petrol veya petrol ürünlerindeki ithalatı veya ticaretleri yasaklayan bir yönetici emri çıkardı. Aynı gün, Clinton, Birleşik Devletler'e Suriyeden petrol veya petrol ürünleri ithalatını tam yasakladığını ilan etti.

26 Ağustos'ta basında çıkan haberlere göre, ABD Merkezi İstihbarat Örgütünün Başkanı Leon Panetta, rejim değişikliğini görüşmek üzere Mart 2011'de Türkiye'ye gitti.

Şam'daki ABD Büyükelçiliği, 23 Kasım'da Amerikan vatandaşlarının Suriye'ni "derhal terk etmeleri" konusunda bir çağrı yayınladı.

20 Ağustos'ta Obama, Başkan Beşar Esad tarafından Suriye'de kimyasal silah kullanılmasının Amerika için "kırmızı çizgi" olacağı ve Obama'nın çatışmaya müdahale konusundaki görüşlerini değiştireceği konusunda uyarıda bulundu.¹¹⁷ Obama, bu silahları kullanmanın sonuçlarının muazzam olacağını ve bunların konuşlandırılmasının bölgedeki çatışmayı genişleteceğini ve bu konunun Amerika'nın müttefiklerini de ilgilendireceğini söyledi.

13 Haziran'da Obama yönetimi, hükümeti devirmeleri için Suriyeli isyancılara küçük silahlar göndermeye başlayacağını söyledi. Suriye hükümetinin farklı zamanlarda kimyasal silahları kullandığı ve 150 kişiyi öldürdüğü ve dolayısıyla Obama'nın "kırmızı çizgisini" geçtiği

---

¹¹⁶ "Сирийское урегулирование продвинулось не дальше Башара Асада". *Kommersant*. November 16, 2015 <https://www.kommersant.ru/doc/2855020> e.t: 11.10.2017

¹¹⁷ "Obama welcomes Syria chemical weapons deal but retains strikes option" *The Guardian*. September 14, 2013 <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/14/barack-obama-syria-chemical-weapons-deal> e.t: 10.10.2017

açık kanıtlandı.¹¹⁸ Yetkililer Merkezi İstihbarat Dairesinin Suriyeli isyancılara doğrudan askeri yardım koordine edeceğini belirtti.

Obama, 31 Ağustos'ta yaptığı bir konuşmada ABD Kongresi'nden doğrudan Amerikan askeri müdahalesine izin vermesini istedi. Dış İlişkiler üzere Senato Komitesi, 4 Eylül 2013'te Kimyasal Silahların Kullanımına Yanıt Vermek için (SJR 21) ABD'nin Suriye Hükümetine Karşı Askeri Güç Kullanma Yetkisini Onayladı.

3 Kasım'da Dışişleri Bakanı John Kerry, Kahire'de Suriye Devlet Başkanı Esad'ın iktidardan devrilmesinin "Suriye halkına geleceğini seçme fırsatı verebileceğini" söyledi.

Kimyasal silah konusunda inisiyatif alan Rusya Esad'ı muhalefet ile görüşmesini sağlayacak Cenevre-2 toplantısına katılması için ikna etmiştir. Cenevre-2 konusunda tarafların anlaşmasıyla oluşan olumlu hava ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından ortaya atılan " Rusya Esad'a silah imkânı sağlayan birinci ülkedir" iddiası ile dağılmış, ABD ve Rusya arasında güvensizlik ortamı oluşmasına neden olmuştur.¹¹⁹

Oluşan güvensizlik ortamında Rusya Parlamentosu üst kanadı Federasyon Konseyi Uluslararası İlişkiler Komisyonu Başkanı Mihail Margelov "Suriye'de kimyasal silahları imha ederek Batılıların Suriye'ye askeri müdahalesini engelledik ancak Suriye içinde savaşın mezhepsel boyutta olması hasebiyle Cenevre-2'den çok umutlu olunmaması gerektiği" üzerinde durmuştur.Cenevre-2'den pek umudu olmayan Rusya Akdeniz'e gönderdiği gemilerin kalıcı olduğunu kamuoyuyla paylaşarak, Batılılara Esad'ın yanında olacağı mesajını vermiştir.

¹¹⁸ "Obama's biggest achievement in Syria fell short — and Assad is rubbing it in his face" **Business Insider**, August 28, 2016 <http://www.businessinsider.com/syria-chemical-weapons-attacks-2016-8> e.t: 15.10.2017

¹¹⁹ "G20: Barack Obama and Vladimir Putin agree to Syrian-led transition", *The Guardian*, November 16, 2015. <https://web.archive.org/web/20151115223128/http://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/g20-barack-obama-and-vladimir-putin-agree-to-syrian-led-transition> e.t : 13.10.2017

Birleşmiş Milletler'in raporuna göre, Haziran 2013'e kadar 100.000'in üzerinde kişinin, Eylül 2013'e kadar ise toplam 120.000 kişi öldüyü, buna ek olarak, on binlerce protestocu hapse girdiği gösterilmiştir. Suriye hükümetinin tutsaklara işkence yaptığına dair haberler da ortaya çıkmaktaydı. Uluslararası örgütler hem hükümet, hem de muhalefet güçlerini insan haklarını ihlal etmekle suçladı. BM, istismaların çoğunun Suriye hükümeti tarafından gerçekleştirildiğini belirtti. Savaşlar yüzünden 4 milyondan fazla Suriyelinin taşınması ve 2 milyondan fazla mültecinin ülkesinden ayrılması durumu yaşandı.

Değerlendirme

2009 yılı başlarında ABD Başkanı olarak göreve başlayan Barack Obama'nın Rus muhatabı, Rusya'da 2008 yılı başlarında yapılan başkanlık seçimlerini, bu göreve yasa gereği üst-üste üçüncü defa katılmayan Vladimir Putin'in desteği ile kazanarak başkan seçilen Dimitri Medvedev olmuştur.

Obama ekibi Rusya ile ilişkilere Bush yönetimi uygulamalarından farklı yanaşmaya çalışmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerde “Reset” politikası adı altında yeni bir dönem başlatılmıştır. "Sıfırlama"nın amacı, ABD-Rusya ilişkilerini normalleştirmek ve onları karşılıklı yarar sağlayan bir ortaklığa çevirmektir. Karşılıklı ilişkilerde her iki tarafa yarar sağlayan bir takım adımların atılmasına, ilişkileri yumuşatmasına rağmen daha sonraki gelişmeleri göz önünde bulundurduğumuzda “Reset” politikasının başarısızlığa uğradığını görüyoruz. Bu politikanın başarısız olmasının temel nedenleri sırasında Rusya'nın daha otoriter bir rejime doğru hareketini ve ABD'nin uluslararası sistemde dominant pozisyonu ve Rusya'nın ulusal çıkarlarına ve gündelik endişelerine aldırılmaz yaklaşımını göstermek mümkün.

Bu sebeplerden, Washington tarafından yapılan girişim bir aksamaya uğradı ve Rusya ile ikili ilişkilerinde ciddi hasar yarattı. ABD-

Rusya ilişkilerinin bozulması 2012'de zaten gözlemlenebilir, ancak Ukrayna ve Suriya krizi iki ülke arasındaki ilişkileri daha da kötüleştirdi ve karşılıklı kınama ve yaptırımların uygulanması aşamasına geldi.

Obama yönetiminin sonuna doğru ABD-Rusya ilişkilerinin Soğuk Savaş bittiğinden beri en kötü noktaya geldiği gözlemlense de, siyasi bilim adamlarına esaslanırsak, ilişkilerin normalleşmesi için bir takım adımlar atılması mümkündür. Eski İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ABD-Rusya ilişkilerini dünya istikrarı açısından hayati öneme sahip ilişkiler olarak nitelendirmiş, Deborah Miller ise “Rusya’nın izolasyonu dünya meselelerinde Rusya’nın rolü göze alındığında ABD’nin çıkarlarına uygun değil.” demiştir.

Obama yönetiminin sonunda ilişkileri değerlendiren politikacılar Moskova ve Waşinqton arasındaki yapıcı diyalogu canlandırmak için aşağıdaki başlangıç önerileri sıralamışlar:

1. ABD “Normandiya Dörtlüğü”ne katılması;¹²⁰
2. ABD, Rusya ve NATO'nun birlikte NATO-Rusya Konseyini etkinleştirmesi;
3. Her iki tarafın 1991 Nanna-Luqara Kooperatif Tehdit Azaltma Programının hükümlerini geri yüklemesi;
4. 1987 Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler anlaşmasını korunması için gerekli olan tüm adımların atılması;
5. Eğitim ve ilgili değişim programlarının korunması.

---

¹²⁰ Normandiya Dörtlüğü Fransa, Almanya, Ukrayna, Rusyadan oluşan grubtur.

Sonuç

Tezin amacı, ABD-Rusya ilişkilerini incelemek ve Soğuk Savaş sonrası dönemde iki ülkenin bir-birine yönelik politika ve stratejilerindeki değişimleri analiz etmektir.

İnceleme sonucunda yazarın geldiği sonuçlara göre, Soğuk Savaşın sona ermesinden sonraki dönemde uluslararası sistemde ABD'nin hakim pozisyonu ve Rusya'nın ulusal çıkarları ve güvenlik endişelerini dikkate alınmaması nedeniyle Rusya, kendi geleneksel nüfuz alanını korumak için önlemlere karşı koymaya zorlanmış ve ABD'nin post-produksiyon alanındaki nüfuzunun daha da genişlemesi olasılığını ortadan kaldırmaya yönelik adımlar atmıştır. Sovyet sonrası alanda Birleşik Devletler ve Rusya "Reset" politikasının amaçları olarak belirlenen hedefleri tamamladığında bile, çelişkili dünya düzeni vizyonları ve politikaları "sıfırlama" politikasının başarısızlığına neden oldu. En son Ukrayna krizi ve Suriye İç Savaşı ABD-Rusya ikili ilişkilerini en düşük seviyeye getirdi.

Fakat Rusya, ABD'nin Doğu Avrupa'da, özellikle sınırlarının yakınında, büyüyen nüfuzunu potansiyel bir tehdit olarak algıladığından, Rusya'nın eylemleri stratejik açıdan haklı görülmeliydi. Günümüzde Rusya, petrol ve doğalgaz fiyatlarının patlaması nedeniyle 1990'larda olduğu kadar zayıf değildir. Bu neden Rusya'ya bölgede ABD'nin büyüyen etkisine karşı çıkma şansını yakalamak ve Rusya'nın çıkarlarının dikkate alınmamasına itiraz etmek imkanı vermektedir.

"Reset" politikasının başarısızlığa uğramasına ve ikili ilişkilere ciddi hasarların düşmesine rağmen, yazar iki ülkenin diyalogu sürdüreceğini ve ikili ilişkilerin zaman içinde tekrar normale dönebileceğini öngörüyor. Bu durum, her iki ülkenin de uluslararası sistem üzerinde büyük bir etkisinin olması ve İran'ın ve Kuzey Kore'nin nükleer programı veya nükleer terörizm gibi tehditleri sadece gayretleri birleştirerek ve toplu baskı uygulayarak

önleye bilmesi gerçeği ile açıklanabilir. Ayrıca Rusya'nın en büyük nükleer silah stoklarından birine sahip olması, bu Soğuk Savaş mirasının daima diyalog için ortak bir zemin oluşturması ve bu sebepten nükleer silahların azaltılması girişimleri her iki ülkenin de çıkarına olacaktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Babrov, Sergey, **Etapı Vneşnoy Politiki Rossii**, Moskva, y.e.y.,2000.

Black, J.L., **Vladimir Putin and the New World Order: Looking East and West?**, Oxford, Rowman & Littlefield Publishers, 2004.

Cohen, Ariel, **The Primakov Doctrine: Russia's Zero-Sum Game with the United States**, Londra, Heritage Foundation, 1997.

Donaldson, Robert, H.Nogee, Joseph **The Foreign Policy of Russia: Changing Systems**, Enduring Interests, Armonk, M.E. Sharpe, 1998.

Fedorov, Aleksandr, **Rosiysko-Amerikanskiye Otnoşeniya Posle Razvala SSSR**, St. Peterburg, Leningrad Pres, 2005.

Felkay, Andrew, **Yeltsin's Russia and the West**, Londra, Preager, 2002

Korotkeviç, V. İ. **İstoriya Sovremennoy Rossii 1991-2003**, Sankt-Peterburg, Sankt-Peterburg Universitesi Basım Evi, 2004.

Morel, Beroit, **The Limited Partnership-Building a Russian - US Security Community**, New York, Oxford University Press, 1993.

Makaleler

Ambrosio, Thomas, "Russia's Quest for Multipolarity: a Response to US Foreign Policy in the Post Cold-War Era", **European Security**, Cilt 10, Sayı 1, İlkbahar 2001,s. 43-62.

Arbatov, Alexei G., “Russia’s Foreign Policy Alternatives”, **International Security**, Cilt 18, Sayı 2, Sonbahar 1993, s. 6-18.

Büyükakıncı, Erhan, “Vladimir Putin Dönemi Rusya Dış Politikasına Bakış Söylemler, Arayışlar ve Fırsatlar”, Erhan Büyükakıncı (der.), **Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna**, Ankara, Phoenix, 2004, s. 152-174.

Cox, Michael, “US Foreign Policy After the Cold War”, **The Royal Institute of International Affairs**, 1995, s. 50-67.

Cummings, Sally N., “Russian Foreign Policy in the Near Abroad”, K. R. Dark(der.), **New Studies in the Post-Cold War Security**, Londra, Dartmouth Publishing, 1996, s. 62-79. Dedeoğlu, Beril, “Çatışma-Uzlaşma İkilemi Çerçevesinde Rusya Federasyonu-Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri”, **2023**, Sayı 33, 15 Ocak 2004, s. 12-28.

Gill, Graeme, “Vladimir Putin and the Future of the Presidency”, **Russia After Yeltsin**, Vladimir Tikhomirov (der.), Aldershot, Burlington, Ashgate, 2001, s. 26-30.

Herspring, Dale R., Rutland, Peter, “Putin and Russian Foreign Policy”, **Putin’s Russia: Past Imperfect, Future Uncertain**, Dale R. Herspring (der.), Lanham, Rowman&Littlefield, 2003, s.225-232.

Inozemtsev, Vladislav, “Rossisko-Amerikanskiye Otnoşeniya: Çto v Peredi?”,**Mejdunarodnaya Jizn**, Sayı 9/10, 2003. s. 136-152.

Inozemtsev, Vladislav, “Rossiya v Sisteme Mejdunorodnih Otnoşenii XXI. Veka”,**Mejdunorodnaya Jizn**, Sayı 9/10, 2003, s.141-156.

Kamalov, İlyas, “BDT Coğrafyasındaki Devrimler ve ABD-Rusya İlişkileri”, **Zaman**, 28 Mart 2005

Kortunov, Sergei, “Russian - American Partnership: A Chance to Open a New Page” **International Affairs - A Russian Journal of World Politics**, Cilt 48, Sayı 3, 2002,s. 20-34.

Kortunov, Sergei, “Washington Withdraws from the ABM Treaty”, **International Affairs-A Russian Journal of World Politics**, Cilt 48, Sayı 4, 2002, s. 70-83.

Lieven, Anatol, “Ham Fisted Hegemon: The Clinton Administration and Russia”, **Current History**, Cilt 98, Sayı 630, Ekim 1999, s. 300-319.

Lieven, Anatol, “The Secret Policemen’s Ball: The United States, Russia and the International Order After September 11”, **The Royal Institute of International Affairs**, Cilt 78, Sayı 2, 2002, s. 70-87.

Light, Margot, “Post-Soviet Russian Foreign Policy: The First Decade”, **Contemporary Russian Politics**, Archie Brown (der.), Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 410-421.

Nauşabayeva, Asem, “Yeltsin’den Sonra Putin’le Yeni Rusya”, **Stratejik Analiz**, Cilt 1, Sayı 1, Mayıs 2000, s.1-16.

Trenin, Dmitri, “Üçüncü Kuşak: 21. Yüzyıla Gिरerken Rus - Amerikan İlişkileri”, Nazim Cafersoy (çev.), **Avrasya Dosyası - Rusya Özel**, Cilt. 6, Sayı. 4, Kış 2001, s. 280-299

Primakov, Yevgeni, “Russia and the U.S. in the Globalization Context”, **International Affairs - A Russian Journal of World Politics**, Cilt 47, Sayı 3, 2001, s. 68-83.

Primakov, Yevgeni, “Is the Russia - US Rapprochement Here to Stay?”, **International Affairs -A Russian Journal of World Politics**, Cilt 45, Sayı 6, 2002, s. 79-93

Oznobişev, Sergey, “Rossiya i SŞA, Vozmojenli Otkat k Holodnomu Miru”, **Mejdunavodnaya Jizn**, Sayı 6, 2004, s. 97-123.

İnternet Kaynakları

Avdeevsky, Yuri. Противоракетная оборона в Европе” [Missile Defense in Europe]. *Voenno-promishlenniy kuryer*. <http://vpk-news.ru/articles/2460>, e.t 13.04.2017

Ames, Paul. Obama calls for trans-Atlantic unity to isolate Russia. *Global Post*.
<http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/europe/140326/obama-eu-nato-brussels-russia-speech>, e.t 16.05.2017

Chernitsa, Polina. Перезагрузка. Пять лет спустя [Restart. Five years later]. *RIA Novosti*. <http://ria.ru/interview/20140306/998239405.html>, e.t 9.10.2017

Dann, Carrie et al. Obama to Russia: There will be costs for Ukraine Intervention. *NBC News*. <http://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/obama-russia-there-will-be-costs-ukraine-intervention-n41586>, e.t 5.02.2017

Fedotov, Viktor. Россия, к огорчению Запада, возобновляет продажу оружия Ирану [Russia, unfortunately for the West, resumes arms sales to Iran]. *InoSMI.Ru*. <http://inosmi.ru/untitled/20001204/144022.html>, e.t 13.06.2017

Neshnera, Andre de. США и Россия после «перезагрузки»[The U.S. and Russia after the “reset”]. *Golos Ameriki*. <http://www.golos-ameriki.ru/content/us-russia-cycle/1739998.html>, e.t 21.09.2017

<http://nationalinterest.org/feature/us-russia-relations-what-would-henry-kissinger-do-13953>, e.t 20.04.2017

Российско-американские отношения в 1992-1996 годах. Справка, http://www.ria.ru/history_spravki/20110404/360851191.html, e.t 12.03.2017 e.t 7.02.2017

Karaganov, Sergei, Vorontsov, Yuli, Russian - American Relations at the Turn of the Century, Report of the Council on Foreign and Defence Policy (CFDP) Working Group on Russian - American Relations. <http://www.ceip.org/programs/ruseuras/usrus/rusrepteng.htm>, e.t. 18.04.2017

21. Yüzyılın Gırerken Rus-Amerikan İlişkileri.

<http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/283-296%20dmitri.PDF>, e.t 3.09.2017

After the Fall: Building Nations out of the Soviet Union <https://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2012/pdf/c8.pdf>, e.t 10.12.2016

Svetlana Savranskaya, Thomas Blanton, The End of the Soviet Union. <http://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB576-End-of-Soviet-Union-1991>, e.t 11.12.2016

Martin McCauley, Dominic Lieven. Post-Soviet Russia. Yeltsin presidency (1991-99). <https://www.britannica.com/place/Russia/Post-Soviet-Russia>, e.t 14.12.2016

Межгосударственные отношения России и США. <https://ria.ru/spravka/20170707/1497854789.html>, e.t 15.07.2017

Российско-американские отношения в 1990 – 2000-е гг. <http://uchebnik-online.com/131/1750.html>, e.t 2.01.2017

Fact sheet: Operation Provide Hope – aid to former Soviet republics. US Department of State Dispatch.

Lisbon Protocol. <https://www.state.gov/documents/organization/27389.pdf>, e.t 6.01.2017

Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994. Council on Foreign Relations.

<https://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>, e.t 09.01.2017

1992 and Subsequent U.S. and U.S.S.R. Space Agreements
<https://www.princeton.edu/~ota/disk1/1995/9546/954610.PDF> erişim tarihi 11.01.2017 e.t 4.01.2017

Andrei Kolganov. Who Will Pay Russia's Debts?
<http://www.cadtm.org/Who-will-Pay-Russia-s-Debts>, e.t 16.01.2017

Thomas L. Friedman. Summit in Vancouver; Clinton presents billion to Yeltsin. <http://www.nytimes.com/1993/04/04/world/summit-in-vancouver-clinton-presents-billion-to-yeltsin-in-us-aid-package.html?pagewanted=all&mcubz=3>, e.t 21.01.2017

Cosova Contact Group Ministerial Statement.

<https://reliefweb.int/report/serbia/kosovo-contact-group-ministerial-statement> e.t 3.02.2017

Moscow Nuclear Safety and Security Summit Declaration Moscow, 19-20 April 1996. <https://www.iaea.org/publications/documents/infcircs/text-moscow-nuclear-safety-and-security-summit-declaration-moscow-19-20-april-1996>, e.t 05.02.2017

Edward Morgan-Jones Russia's Constitutional Crisis 1990 to 1993: the (missing) Role of the Constitutional Court and its Chairman. <http://eprints.bbk.ac.uk/5616/1/5616.pdf>, e.t 17.02.2017

United States Relations with Russia: After the Cold War, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/85962.htm>, e.t 25.02.2017

Russian National Security Concept and Nuclear Policy
<https://www.armscontrol.ru/start/nsc.htm>, e.t 27.02.2017

Russian Attitudes Towards The West.

https://piie.com/publications/chapters_preview/4242/07iie4242.pdf,

e.t 02.03.2017

Yeltsin Withdrawals Political Map. BBC. 10 August 1999.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/415087.stm>, e.t 07.02.2017

The Russian presidential election. Mart 2000. **Electoral Studies**.

Speech at the Military Parade Celebrating the 62nd Anniversary of Victory in the Great Patriotic War.

<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24238>, e.t 07.03.2017

Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/2403>,

e.t 07.03.2017

Russia could aim rockets at European missile shield – Putin. **RIA Novosti**.

February 14, 2008.

<https://web.archive.org/web/20080217022553/http://en.rian.ru/russia/20080214/99201375.html>, e.t 11.03.2017

Putin compares US shield to Cuba. **BBC News**. October 26, 2007.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7064428.stm>, e.t 14.03.2017

No permanent foreign inspectors in US-Czech radar talks: minister.
spacedaily.com.

http://www.spacedaily.com/reports/No_permanent_foreign_inspectors_in_US-Czech_radar_talks_minister_999.html, e.t 15.03.2017

Andrusz, Katya. Poland Gets U.S. Military Aid in Missile-Shield Deal.
<https://web.archive.org/web/20121022121349/http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=a6kOsE60Adag&refer=home>,

e.t: 19.03.2017

Leslie Neil. The Caliningrad Missile Crisis.

<http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-kaliningrad-missile-crisis>, e.t 20.03.2017

U.S.-Russia Relations: In Need of a New Reset. Time. March 16, 2010.

<https://web.archive.org/web/20140321182018/http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1971651,00.html>, e.t: 01.05.2017

Cooper, Helene. Promises of 'Fresh Start' for U.S.-Russia Relations.

http://www.nytimes.com/2009/04/02/world/europe/02arms.html?_r=1&hp

e.t: 05.05.2017

Resolution 1929 (2010).

https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf,

e.t 17.07.2017

Sanchez, Raf. Barack Obama cancels meeting with Vladimir Putin over Edward Snowden.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/10228529/Barack-Obama-cancels-meeting-with-Vladimir-Putin-over-Edward-Snowden.html>, e.t: 21.09.2017

Syria Crisis: US and Russia agree chemical weapons deal.

<https://www.theguardian.com/world/2013/sep/14/syris-crisis-us-russia-chemical-weapons-deal> e.t 15.08.2017

Ukranian Crisis – Timeline. BBC News. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>, e.t 29.09.2017

Ukraine Crisis: Timeline of Major Events.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11449122/Ukraine-crisis-timeline-of-major-events.html>, e.t 01.09.2017

Ukraine Ceasefire: New Minsk Agreement Key Points. BBC News.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-31436513>, e.t 04.9.2017

Интересы РФ и США в отношении Украины несовместимы друг с другом: Глава Stratfor Джордж Фридман о первопричинах украинского кризиса. **Kommersant**. <https://www.kommersant.ru/doc/2636177>, e.t 16.09.2017

Executive Order 13660—Blocking Property of Certain Persons Contributing to the Situation in Ukraine. https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo.pdf, e.t 15.09.2017

Executive Order 13661—Blocking Property of Additional Persons Contributing to the Situation in Ukraine. https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/ukraine_eo2.pdf, e.t 15.09.2017

Barack Obama: Russia is a regional power showing weakness over Ukraine. <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness>, e.t 18.09.2017

Ukraine crisis: Russia defies fresh Western sanctions. BBC. December 20, 2014. <http://www.bbc.com/news/world-europe-30560941> e.t : 17.09.2017

Statement by the President on the Ukraine Freedom Support Act. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/12/18/statement-president-ukraine-freedom-support-act>, e.t 24.09.2017

Baker, Peter. Obama Signals Support for New U.S. Sanctions to Pressure Russian Economy. The New York Times.

https://www.nytimes.com/2014/12/17/world/europe/obama-signing-russia-ukraine-sanctions-bill.html?_r=0, e.t 25.09.2017

Сирийское урегулирование продвинулось не дальше Башара Асада. Kommersant. November 16, 2016.

<https://www.kommersant.ru/doc/2855020>, e.t 11.10.2017

US refuses to receive PM Medvedev's delegation to coordinate anti-terrorist actions in Syria. **RT English**. <https://www.rt.com/news/318634-us-refusal-russian-delegation/>, e.t 3.10.2017

Gordon, Michael R. Kramer, Andrew E. Tension With Russia Rises as U.S Halts Syria Negotiations. The New York Times.

<https://www.nytimes.com/2016/10/04/world/middleeast/us-suspends-talks-with-russia-on-syria.html>, e.t: 18.10.2017

Obama's Biggest Achievement in Syria Fell Short and Assad Is Rubbing It in His Face. **Business Insider**.

<http://www.businessinsider.com/syria-chemical-weapons-attacks-2016-8>, e.t 15.10.2017

G20: Barack Obama and Vladimir Putin agree to Syrian-led transition, <https://web.archive.org/web/20151115223128/http://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/g20-barack-obama-and-vladimir-putin-agree-to-syrian-led-transition>, e.t 13.10.2017

Obama welcomes Syria chemical weapons deal but retains strikes option, <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/14/barack-obama-syria-chemical-weapons-deal>, e.t 10.10.2017